

מוני אנדר

פטיפורים

מפגשי חיים עשירים בטעמים

תדפיס מתוך הספר החדש

© כל הזכויות שמורות למחבר

פתח דבר

לאורך השנים האחרונות מצאתי את עצמי כותב בכמות שונות, בזמנים משתנים ובסיטואציות מגוונות טורי ומאמרי דיעה. פעם היה זה לעיתון יומי גדול ופעם אחרת לאתר אינטרנט, שם הכל צריך להיות קצר יותר כי בעוד רגע הקורא כבר מקליק לדבר הבא. פעם היה זה בתגובה מהירה ועדכנית לסערה פוליטית ואקטואלית ופעם אחרת דווקא טור יזום על נושא שבער בקרבי. לעיתים לקהל שניתן לכנותו מאנשי שלומינו, לפעמים לקוראים שדבר ראשון צריך להפיס את דעתם כי אינני נגדם.

כתבתי על ענייני השעה, על נוף ילדותי הייחודי, על השירות הצבאי המשמעותי, על פרפורציות החיים, על גידול ילדים ועל אורח החיים החסידי. על שגרה ועל בינה. אנושית או מלאכותית.

כתבתי על הרבי שמעניק לי השראה, ועל דרך החסידות שמהווה עבורי ועבור משפחתי מצפן נאמן בכל צמתי החיים. על יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל ועל הרגעים המרטיטים של חגי תשרי. כתבתי על הטוב, ולא פעם גם על המוטב. גם סוגיות נפיצות במיוחד זכו לזווית יוצאת דופן, כי אין לנו את הפריבילגיה לטמון את הראש בחול כשמסביב הכל סוער.

כך או כך, תמיד נשארנו, המחשבות, המילים ואני, מול מעבד התמלילים הוותיק והמוכר לכולנו. התפאורה השתנתה והתחלפה בתדירות גדולה, לפעמים קיצונית. היו שם תקופות של קורונה מטלטלת ומלאת חוסר וודאות, לצד רגעים של אושר ושמחה גדולה. ימים של מועקה גדולה בלב ומחנק בגרון, ורגעים של התחלות חדשות. וגם דד ליינ מאיים שתמיד נמצא קרוב מידי לסימו.

בשנות העשייה שלי ושל משפחתי בתור שליחי חב"ד עם התקשורת הישראלית, מצאנו את עצמנו לא פעם נמצאים בסיטואציות כמעט קפקאיות, צוברים חברים וחוויות מכל הסוגים. מתאמצים למצוא ולתווך גם אליהם את הקול הפנימי שמעניק משמעות ופשר לאירועי החיים, האישיים והציבוריים, שהם המרחבים שכל אחד מאיתנו חי בתוכם.

לפני כ-300 שנים, הופעת תנועת החסידות חוללה מהפכה בעולם היהודי. רבי ישראל בעל שם טוב, שהניח את עקרונותיה והנחיל אותם להמונים, התווה חזון של חיים יהודיים עשירים ומלאים במשמעות. לעיתים, היה זה פשוט מסגור מחדש, פרספקטיבה חדשה לאותה הסיטואציה שמעניקה לה אור אחר לגמרי.

הדור שלנו התברך במנהיג יהודי יוצא דופן. הרבי מליובאוויטש. הוא העניק לנו חכמת חיים מדהימה בגאונותה, ביכולתה לשלב בין מכלול של דברים, ולייצר פיוס.

בין אנשים לאלוקים, בין אנשים לאנשים, בין אדם לבין עצמו.

וכך מצאתי את עצמי מנסה גם בכתיבה לחלוק מעט מן העושר הערכי והרוחני שמעניקה לי אמונתי בזמן שהיא מתערבבת עם החיים עצמם. כותב במנות קטנות ואישיות על המגעים הרבים שלי עם עולם התקשורת הרחב והמרתק. מתאר דילמות והתמודדויות מהחדרים העמוקים ביותר של הלב, ומן הצד השני, מגלה לא אחת כיצד הדים מהעשייה באולפני החדשות ובחדרי העריכה, תחת אור הזרקורים ומאחורי הקלעים, חוזרים וחדרים לחיי האישיים ולחיי משפחתי. איך נוצרות חברויות אמת גם בין אנשים שנראים – רק נראים! – שונים כל כך זה מזה.

כמו פטיפורים, אותם קינוחים קטנים אך עשירים בטעם שנשאר לאורך זמן.

כולי תקווה שגם מי שיקראו בספר זה יצליחו להעשיר את עולמם בטעמים חדשים. בזוויות שלא הכירו. שגם הם ימצאו את הפיוס הכל כך מיוחל בין כל מה שמרכיב את חייהם, וממש כמוני, יתמלאו בתקווה ובאמונה שהמכנה המשותף בינינו רב על המפריד.

אנו מודים לה' על כל הטוב אשר גמלנו, ובחסדו הגדול זיכנו בשמחת בר המצווה של בננו היקר מוישי שיחי'.

לאורך 13 שנותיו מוישי מסב לנו נחת רוח עצומה ואמיתית, ובזכותו גילינו שלל טעמים חדשים. לכבוד בר המצווה שלו אנו מפרסמים בפרסום ראשון תדפיס ובו י"ג טורים מתוך הספר החדש שייצא לאור לקראת חנוכה הבעל"ט.

אנו מברכים אותו שיזכה לגדול ולהיות חסיד, ירא שמיים ולמדן מתוך בריאות טובה ואושר, לצד כל צאצאינו האחרים כ"י.

הא-ל הטוב הוא יתברך יזכה את כל המשתתפים בשמחתנו, בשמחות ובלב שמח לכל ימי חייהם, ובעמדתו רגע לפני שנה חדשה אנו מברכים אותם ואת כל עם ישראל בברכת כתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה!

תודה רבה על השתתפותכם בשמחתנו,

מוני ודסי אנדר,

ט"ז באלול ה'תשפ"ג, 'שנת הקהל'

תוכן

7.....	משרד המשפטים
12.....	סופר-מן
17.....	כמה זה לשעה?
21.....	בגמילה
25.....	תעשו שיתוף
29.....	להיות אימא של אדמו"ר
34.....	אנחנו המבול
38.....	אבל זה אתם התחלתם
42.....	בריכת הלבבות והפתקים הקרועים
47.....	חבילת הבסיס
54.....	5 מ"ג יציבות פעמיים ביום
57.....	והאיש הזה הוא אני
61.....	הנוער הלומד

משרד המשפטים

פסיקות בית משפט הן כמו אופנה: מה שבמקום אחד נחשב לאסון, במקום אחר נחשב לדבר הכי חם

1. קארי באק נולדה בוירג'יניה של תחילת המאה ה-20. היא גדלה בבית עני, אימה אובחנה כ"רפת שכל", ולמרות שקארי עצמה לא הייתה טיפשה במיוחד - היום יודעים להגיד למפרע שהייתה נחשבת ומקוטלגת כנורמטיבית לחלוטין - החיים הובילו אותה לבית המחסה לחולי נפש של וירג'יניה. באותן השנים פרחה באמריקה פילוסופיה חברתית (מבחילה ומזעזעת - חייבים כבר לציין), שקרויה אאוגניקה=השבחת הגזע. לפי אחד ממאפייני התורה הזו, חובה לבודד במקומות מתאימים את בעלי מנת המשכל הנמוכה, כדי שלא יתערבבו באוכלוסייה הכללית. אבל בידודם מיתר האוכלוסייה, של מי שבסך הכל חטאם הוא שלא היו יכולים לעבור בגרות חמש יחידות לימוד במתמטיקה, היה רק שלב ראשוני. מטרתם הסופית של תומכי האאוגניקה הייתה למנוע מהם להוליד ילדים ולמנוע מ"הגנים הפגומים" שלהם לעבור הלאה לדור נוסף. ואם צריך, הם בעצמם יכנסו לתפקיד "אלוקים" וידאגו לכך שהם לא יוכלו ללדת. המוסד בו שהתה קארי נקלע באותו הזמן לקשיים כלכליים, ולא יכול היה לעמוד בהוצאות שהיו כרוכות בטיפול בכל החוסים שלו. לכן החליטו בהנהלה שעדיף פשוט לשחרר את כל החוסים, אבל רק בתנאי שקודם לכן יבטיחו כי לעולם לא יוכלו להתרבות.

כמו שלא מעט אנשים יודעים, הדבר שהכי אוהבים באמריקה זה לתבוע.

האוטובוס איחר, הקפה לא היה מספיק חכם, נשמת לי ליד האוטו והדבקת מיקרובים לוינקר הימני – חכה לתביעה משפטית במעטפה. גם האפוטרופוסים של גב' באק ושאר החולים חששו מתביעות עתידיות מצד בני משפחותיהם, ולכן החליטו לקחת את המקרה שלה, להריץ אותו ביחד גם גורמים ממשלתיים בכל ערכאות המשפט האמריקאיות, ליצור תקדים משפטי מעוגן בחוק ובכך להגן על עצמם מתביעות עתידיות. קארי באק היתה שפן הניסויים שלהם.

ואכן, אחרי סדרת פסיקות וערעורים, הגיע המקרה של קארי לבית המשפט העליון של ארה"ב. הכרעת השופטים התקבלה ברוב של שבעה נגד אחד, והיא נתנה את האישור למנוע בכפייה מקארי את האפשרות ללדת יום אחד. בראש ההרכב עמד השופט אוליבר ונדל הולמס, בנו של משורר ורופא, שכיהן על כס השיפוט הגבוה ביותר של ארה"ב לא פחות משלושים שנים. הולמס דחה את העתירה, בטענה שקארי בסך הכל התבקשה להקריב קרבן פעוט לטובת החברה האמריקאית כולה, שתהפוך כך לטובה ולמוסרית יותר.

או במילות הפרוטוקול: "ראינו לא פעם אחת שטובת הציבור עלולה לעלות בחייהם של אזרחנו הטובים ביותר. מוזר יהיה אם לא נוכל לדרוש מאלו שכבר ינקו מחוזקה של האומה להקריב קורבן מועט יותר, שלעיתים אף אינו נתפס ככזה בעיני המעורבים בעניין, על מנת למנוע את הצפתנו במחוסרי יכולת. עדיף יהיה לכל העולם שבמקום שנחכה להוצאתם להורג של הצאצאים הפושעים המנוונים, או במקום שנאפשר להם לגווע ברעב בשל איכולתם, שהחברה תמנע מאלה שאינם כשירים, להעמיד צאצאים דומים להם. שלושה דורות של אימבציליים הם די והותר." וזה, קוראים נכבדים, פסק דין של בית המשפט העליון של ארצות הברית של אמריקה, לפני פחות ממאה שנים.

אותה תאוריה מזעזעת שלקחה לעצמה את היכולת להחליט למי יש את הזכות הבסיסית ביותר להיות הורה, נרקחה מאה שנים קודם לכן באנגליה. הוגה הדעות הפוליטי תומאס מלתוס הציג מספר צידוקים לחשיבה על הסכנה שבגידול דמוגרפי של שכבות האוכלוסייה העניות (ואם זה מזכיר לכם משהו, זה על אחריותכם בלבד). הוא טען שבכל חברה מתנהל

2

מאבק בין-אזרחי על משאביה המוגבלים של המדינה, וגידול מופרז בילודה של המעמדות הנמוכים יביא לכיליונם של אותם משאבים ולהיחלשות החברה כולה. לצידו פעל, ומי שנחשב עד היום להוגה והיזם הראשי של האאוגניקה, סר פרנסיס גלטון. איש אשכולות של ממש, חוקר מדעי הטבע, מדען וחבר בכמעט כל גילדה ולשכה מכובדת של אותה תקופה. אם היו מעלים אותו לשידור באיזו תוכנית בוקר של הרדיו, שבקושי הומצא אז, לבטח היינו שומעים את קולו הנרגש והנפעם של המראיין משיחה עם אדם כל כך משכיל, הומני ונאור.

גולטון היה כל כך נאור, שטען כי דרך מדידת היקף הגולגולת ניתן כבר להעניק "ציון איכות" לפצינט ולחזות האם ראוי שאדם כזה יתחתן בכלל ויעמיד צאצאים. לא רק לאסור ללדת, אלא אפילו לבוא בברית הנישואין.

עכשיו אולי לא יהיה זה מפתיע לציין כי גולטון החביב והסימפטי היה בן-דודו של צ'רלס דרווין. כן, אותו אחד שהמציא את תורת האבולוציה ומוצא המינים. כי כנראה שאם אין אלוקים (ח"ו) והתפתחנו מהקוף, הכי טבעי שנתנהל כמו בג'ונגל.

בשנת תש"ב, (1942), התכנסה בוילה פסטורלית ויפהפייה הנושקת לאגם קסום חבורת גברים מצליחה למדי. החבורה כללה ארבעה-עשר גברים, שמונה מהם משפטנים, ולשבעה מהם תארי דוקטור. ללא ספק, אנשים משכילים ונאורים. אותה חבורה ישבה לארוחת בוקר עשירה בסגנון בופה, ולאחר שמילאו את בטניהם במיטב התוצרת, ישבו לדיון רציני על אחד מענייני השעה. 86 דקות נמשך המפגש הזה, כולל הארוחה והדיון – ולא פחות ממחצית מהזמן הוקדש לסקירת ההיבטים המשפטיים והחוקתיים.

לימים יזכור העולם את המפגש הזה על שם מיקומו. "ועידת ואנזה" תקרא ההתכנסות הזו שבה דנו כלל נציגיו הבכירים ביותר של המשטר הנאצי בפתרון הסופי. זה שבאמצעותו עתידים לחנוק, לירות ולשרוף שישה מיליון יהודים – בהם נשים הרות, ילדים וקשישים.

עכשיו תחזרו לפסקה הראשונה, ותקלטו את הנתון שבמשך מחצית מהזמן עסקה הפגישה רק בשאלות משפטיות וחוקתיות. כמו שאלת המישלינגים, בעלי

3

האזרחויות הכפולות, הלאמת רכוש וכדומה. כי גם כשמבצעים את רצח העם הגדול בהיסטוריה, הכי חשוב שהכל יהיה על פי החוק, ומקסימום משנים אותו לפי המתבקש.

בכל זאת, כראוי לייקים, מדובר בבני תרבות, וסדר וחוק צריך שיהיה פה.

ספר היום-יום הוא ספר פתגמים קצרים מתורת החסידות שליקט הרבי מליובאוויטש, ושיבץ פתגם אחד לכל אחד מימות השנה. בפתגם המופיע בתאריך של כ"ב בשבט כתוב כך:

4

"ישנם שני סוגי חוקים: חוק שיוצר חיים וחוק שנוצר מהחיים. חוקים אנושיים נוצרו מהחיים, לכן הם שונים בכל מדינה, לפי תנאי המדינה. תורת ה', היא חוקה אלוקית שיוצרת חיים. תורת ה' היא תורת אמת, התורה היא בכל המקומות ובכל הזמנים בשווה, תורה נצחית."

את הקודקס, קובץ החוקים, הבסיסי ביותר של האנושות קיבלנו במעמד הר סיני לפני 3,334 שנים במעמד עשרת הדברות. דיברות כמו אנוכי השם אלוך, כבד את אביך ואת אימך, לא תרצח וגם זכור את יום השבת לקדשו שהוענקו לנו בחג השבועות. מאותם עשרת הדברות משתלשלים אלפי הלכות ודינים שיוצרים את החיים. הם לא פרגמטיים, הם לא עולים לקריאה טרומית, שניה ושלישית ומשתנים הלוך וחזור לפני מזג האוויר הפוליטי, והם בעיקר, כמו מחט של מצפן, מבטיחים שתמיד נמצא את הצפון. וגם את המצפן. שבלב.

בעידן המודרני ישנו עיסוק הולך וגובר בענייני משפט. יש מי שחרד לעצמאות מערכת המשפט, יש מי שחרד מעצמאות מערכת המשפט, והשיח מקדש את המילה המשפטית. מחד, חשוב לזכור כי "אלמלא מוראה של מלכות, איש את רעהו חיים בלעו". הקמת מערכת משפט הוגנת וצודקת המגינה על הטעון הגנה, מתקנת את הטעון תיקון ומענישה את מי שמגיע להם, היא אל"ף-בי"ת של חיים אנושיים. גם אחת משבע מצוות בני נח, היא הקמת מערכת משפט שתבטיח חיים ללא גזל, עושק ושאר תופינים.

אבל חשוב לא פחות לזכור כי כל מערכת משפט וחוק חייבת לינוק את החיות,

הלגיטימיות וגם את פסיקותיה מאותן עשרת הדברות. מאותו אלוקים שהעניק אותם ויצר את החיים. פסיקות בית משפט הן כמו אופנה. מה שבמקום אחד נחשב לאסון, במקום אחר נחשב לדבר הכי חם. יש תקופות שבהן רצח של אנשים, גזענות והפליה היו הדבר הכי חוקי ונאור שיכול להיות. רק הזכירה כי יש בורא לעולם והצמדות לחוקיו, תבטיח ששנית דבר כזה לא יכול להתרחש.

סופר-מן

כבר בשיחה המקדימה מישהו מההפקה ישאל אותך: "אז איך להציג אותך?" אבל יש בן אדם אחד שלא היה צריך שום תיאורים. גם לא 'לשעבר'

1. אם לא הספיקה הקורונה כדי לחוש שחינו עטופים כל העת במומחים ויועצים הבאים להסביר, להדריך, להזהיר ובעיקר לפרשן, הגיע עוד סבב של לחימה בעזה במסגרת מבצע "שומר החומות" (ומכיוון שאני בסך הכל סמל-ראשון במיל. ולא ממש שייך לפורום ה"לשעברים" היוקרתי, אסתפק בציטוט של אלברט איינשטיין שאמר פעם כי "לחזור שוב ושוב על אותה פעולה ולצפות לתוצאה אחרת בכל פעם, היא פשוט טיפשות"), וכך, לאחר פרשני המגפה, ואז פרשני הבחירות והקואליציה, הגיע הזמן באולפנים לברוק מה שלומם של מפקדי חיל האוויר לשעבר.

אמא שלי אמרה לי פעם שכל אחד רואה או שומע במרואיין את מה שקרוב לליבו: שומרי תורה ומצוות ישר ישימו לב האם בן-שיחם חובש כיפה, מחנכת תזדעזע מעברית לא תקינה ובעיקר מנפילות כמו "שלוש טילים בארבעה ערים", רופא שינניים ידע להגיד מה מצב העששת ומתי בפעם האחרונה נרשם ביקור אצל שיננית, ואני, שם לב במיוחד למה שכתוב בסופר.

למי שלא יודע, סופר, הוא לא רק מרכול ענק שבו אנחנו תמיד נכנסים לקנות בסך הכל ארבעה פריטים אבל איכשהו בסוף יוצאים עם חשבונית של 400 שקלים,

אלא גם הכינוי לשורת התיאור של כותב המאמר או של המרואיין התורן: אלוף משנה במילואים, מפקד הקומנדו הימי שלעבר, מועמד מפלגת "אנחנו" לכנסת, יזם בתחום הבנות האורגניות, ראש פורום קדימה-ואז אחורה-וקצת למעלה-לשינוי חברתי. לפעמים זה התיאור של חמישה אנשים שונים, לפעמים זה מתאר בן אדם אחד. בכל זאת, הרי אומרים רק מקצת שבחו של אדם בפניו.

2. זה מתחיל כבר בשיחה המקדימה. מישהו מההפקה ישאל אותך: "אז איך להציג אותך"? וכאן אגב יש לך הזדמנות לא רעה להגשים את כל החלומות שתלו בכך אי פעם. רב? רופא? דוקטור למקרא? פעיל חברתי מוביל? אתה יכול לחלק לעצמך תארים יותר מהר מאלו של אוניברסיטת לטביה, וגם כאן אף אחד לא ממש יבדוק האם זה נכון. והיום, כל אחד מרגיש שצריך שיהיה לו סופר.

יש פוליטיקאים ואנשי ציבור שממהרים לעטות על כל תפקיד ומשרה ולו לעשר דקות, העיקר שזו תוכל להכנס לרשימת גינוני הכבוד שלהם. כנראה מתוך צפי שאין בן אדם שיסרב לקבל טלפון הנפתח במילים "שלום מוני, אני מעבירה לך את סמנכ"ל משרד החקלאות לשעבר".

מי אני? מה זאת אומרת, אני ככה וככה. מכבדים אותך בברכה במעמד חתונה? אף אחד לא יקרא לך סתם בשם, חייבים לצרף לזה גם איזה תואר של כבוד. אתה נפגש בחגיגת בר מצווה ותוהה מי הוא האדם שרוקד ליד התזמורת? אה, זה פלוני בן פלוני אבל בעיקר, הוא כזה וכזה.

עד כדי כך, שלפעמים נדמה שבאולפנים יכולים להגדיל את הפונט של התארים המופיעים בכיתובית על חשבון אותיות שמו של הדובר. הרי גם כך לא ממש משנה מי הוא, אלא יותר מה הוא.

וזה מביך.

לפחות אותי. (למרות שאם תסתכלו טוב טוב בצד, בקטן, תראו שגם שמה יש הסבר, סופר, שמחודד לכם מי זה בדיוק הבן אדם שאתם קוראים כעת את דבריו...)

3.

היתה תקופה, לא כל כך מזמן, שבה בן אדם היה מציג את עצמו בתור "יהודי". א ייד. אולי זה היה בכלל מתוקף גינונים פולניים, אבל בעיניי לפחות זה היה סימבול לעיקר ותפל, קבוע וזמני, למה שאתה באמת. אחד האנשים שהיה יכול למלא רשימה שלימה של סופרים, של תארים, הוא הרבי מליובאוויטש. האדמו"ר השביעי של חב"ד, מהפכן, מייסד מפעל השליחות של חב"ד, אוהב כל יהודי, מאמין בכל ילד וילדה, צדיק, מנהיג, בעל חזון, איש אמת, גאון תורני וכאן אעצור כי באמת שלא אצליח להקיף את כל מה שזה הרבי.

ויחד עם זאת כשעמדה נערה יהודייה להתחתן בנישואי התבוללות עם מי שאיננו יהודי, ביקש הרבי למסור לה כי יש יהודי אחד בניו יורק שמתקשה להירדם בלילה בשל המעשה הכואב הזה.

ומי הוא אותו האחד? שאל בתמימות השליח למשימה.

תגיד לה שקוראים לו מנחם-מענדל שניאורסון, השיב הרבי.

כי כנראה, שלא רק עבור אותה נערה, לא צריך מעבר לשמו של הרבי כדי להסביר מי הוא.

אחד. יחיד ומיוחד. ומנהיג.

4.

תתפלאו, אבל בתוך כל אחד ואחת מאתנו מסתתר לו החומר הנכון כדי להוביל ולהנהיג. בלי לעבור קורסים במכללה לפיקוד ומטה, או לעשות תואר במנהיגות וממשל. מה צריך לעשות כדי לגלות את החומר הזה? תקראו עד הסוף.

אלפי שנים שהאנושות מחפשת את הדרך הבטוחה והנכונה ביותר כדי למצוא את מנהיגיה. בדרך כלל היא גם טועה. עשרות רבות של שיטות ממשל שונות ואף משונות, חוקים שבאים הולכים. שליטים צמאי דם ונשיאים מוגי לב. מלוכה, דיקטטורה, דמוקרטיה, בחירה ישירה ובחירה אזורית. רוב של קול ורוב מיוחס. ובסוף בסוף, כשההיסטוריה מסתכלת לאחור היא גורמת לכולנו לצקצק ולחוש את

אותה תחושה שמחדד הכי יפה נהג המונית שלנו: "תאמין לי, הם כולם אותו דבר. זה לא מנהיג זה".

ולמה למעשה זה כל כך מסובך? מה כבר יכול להיות כל כך קשה בלהיות מנהיג?

אם נסתכל סביבנו, נראה שאנו מייחסים תכונות מנהיגות ללא מעט גורמים בחיינו. ילד מסתכל על הוריו בתור מנהיגי הבית, שחקני ספורט מחכים לקפטן הקבוצה שימחא כף ויעודד בעת מצוקה, חיילים מוכנים ללכת באש ובמים אחרי המפקד. אבל במחשבה שניה, האם זו באמת מנהיגות או שמא זה רק חלק מהתפקיד? אני האבא, ולכן אני הוא זה שמחליט מתי כיבוי אורות בלילה לילדים (כמה שיותר מוקדם, למקרה ששאלתם) או באיזו צורת חינוך אחנכם. אתה הוא מפקד הפלוגה, ולכן אתה זה צריך שצריך ללכת ראשון, לצעוק "אחריי", (למרות שהיום אף אחד כבר לא צועק והכל נעשה בשושו, ועל פי מקורות זרים) ולהוביל את החיילים.

ומה יקרה כשהילדים יגדלו? וכשהחיילים ישתחררו? אז מנהיג זה בעצם משהו שמחליט את ההחלטות, זה ששם את הידיים על ההגה ומסובב אותו לכיוון הנכון?

כמובן שלא. מנהיג זה הרבה מעבר לכך.

5 במשך אלפי שנים העמידה היהדות מנהיגים. החל ממושה רבינו, אולי הראשון שממש היה צריך להוביל, פיזית, רוחנית ומנטלית, מאות אלפי אנשים אחריו (וגם הרגיש היטב על בשרו את המשמעות של זה ובמיוחד את ה"פידבק החיובי מהשטח"), דרך השופטים, דוד המלך, רבן יוחנן בן זכאי, רבי יוסף קארו ועוד רבים אחרים. אם ננסה למצוא קו משותף בין כולם נעלה אולי על נקודה מעניינת: כולם, ללא יוצא מן הכלל, הרגישו את כלל הקהלה שלהם. ממושה שרץ לחפש את הגדי הנעדר שברח מהצאן, ועד לרבי מליובאוויטש שהיה מוטרד מחינוכה היהודי של ילדה עיוורת או מתחושת השייכות לעם ישראל של פליט יהודי בכפר קטן בהולנד של אחרי השואה. את שניהם אגב, הוא בכלל לא הכיר או פגש קודם לכן.

ואולי, לא סתם יש המפרשים כי המילה רבי היא ראשי תיבות של המילים ראש

בני ישראל. כי הראש הוא איבר יחיד ומיוחד שאין כדוגמתו. לא משנה אם תשרט ביד, תשבור שן, או תדפוק בקצה המיטה את זרת הרגל - את הכל הראש מרגיש. וזו, גבירותי ורבותי, תכונת היסוד למנהיג אמיתי: להרגיש את כל אחד ואחת מתלמידיו/פקודיו/חסידיו או נתיניו. לחשוב עליהם, לחוש אותם, לכוון ולהדריך אותם לחיים הנכונים ולהעצים את תכונותיהם הטובות.

ב-י' בשבט תש"י, החלה תקופת הנהגתו של הרבי, ואם נבקש מאנשים, במשאל חוצה מגזרים, לתאר אותו במילה אחת, נשמע שם לא מעט את המילה הקסומה הזו - מנהיג. או בשתי מילים: מנהיג אמיתי. אין כאן מספיק מקום כדי לתאר כיצד זה בא לידי ביטוי אצלו, או איך נראים חייו של מי שמנהיגות היא אצלו לא סיסמת בחירות אלא אורח חיים אמתי של 24/7, אבל אם יש משהו שהרבי לימד את כולנו, זה שבכל אחד מאתנו מסתתר מנהיג קטן. לא להיות ראש קטן ולא להגיד אני את נפשי הצלתי. צריך פשוט להרים את הראש, להסתכל ב-360 מעלות ובאמת לקלוט את מה שקורה סביבנו.

לקלוט ואז לפעול כדי לדאוג, לשפר ולעזור.

כמה זה לשעה?

הקורונה גרמה לאנושות לשאול את עצמה האם היא רוצה לבלות את שארית חייה תמורת 40 שקלים חדשים לשעה – ואת התשובה, כולנו מרגישים בימים אלה

1. לאט לאט מגלה המדינה שיותר ויותר מקצועות נדרשים, מה זה נדרשים? הכרחיים, לא קורצים לאף אחד ואחת. לא להיות מורה ולהתמודד עם כשלושים ילדים והוריהם שלא ממש ברור למי מביניהם יש יותר בעיות קשב וריכוז ואת מי צריך לחנך. לא להצטרף למשטרה ולסכן את החיים בשמירה על הכביש, הרכוש או חיי אדם רק כדי לגלות שרוב הציבור לא ממש מחכה כדי להגיד לך תודה, ואם לא השכלת לסגל לעצמך בתור שוטר סבלנות ושקט נפשי של רועה צאן טיבטי אל מול אלפי מפגינים משולהבים, אלימים ומתגרים - כנראה שבסופו של דבר תגיע לחקירה דווקא בעצמך. גם לא עומדים כאן בתור להיות אח או אחות, לתזז משמרות ארוכות מידי במרכזים רפואיים כדי לקחת עוד בדיקת דם, לחבוש עוד פצע מזוהם ולתת עוד יד בחדר הניתוח. כולל כלילות, שבתות וחגים - ככה זה כשמצילים נפשות.

ועוד לא דברנו על מטפלות לגיל הרך שרק אלוקים יודע כמה חיתולים הן מחליפות ביום, על מטפלים בקשישים, שזה להזכיר לכם, ההורים של כל אחד ואחת מאתנו, על העוסקים בחקלאות - לא בשנת השמיטה - שקמים לפנות בוקר כדי לשבור את הגב בשלל דרכים יצירתיות הנדרשות לגידול פירות וירקות, ואיכשהו כולם בחובות גדולים לבנקים. על מאבטחים בשדות תעופה שפתאום כולם שמים לב

כמה הם חסרים או על מלצרים במסעדות שלא מוכנים יותר להרוויח שכר מינימום רק כדי לשמוע מאיתנו שהקפה לא מספיק חם. ובכלל הזמנתי מקיאטו, לא אמריקנו.

זה לא קורה בחלל ריק.

יותר ויותר אנשים שואלים את עצמם האם הם מוכנים להקדיש את כל חייהם לעבודה סזיזיפית, תובענית וטובענית. לרוטינה שכמעט מעולם לא נגמרת. עוד משמרת, עוד תקופת מבחנים ותעודות, עוד שבוע של 'בית משוגעים' ותחושת משבר. וגם אם כן, מה הם מקבלים בתמורה? האם יש שם משכורת מכובדת וראויה? כששואלים אותך מה את עושה למחייתך את עונה תשובה כנה בגאווה ובסיפוק, או מוסיפה מיד שזה "רק לבנתיים, ובכלל אני מתכננת למקום איקס"? ובכלל, כמעט כל עבודה ועיסוק מסתכמים בסופו של דבר בשאלה הכי קצרה וממוקדת שרק אפשר להעלות על הדעת:

כמה זה לשעה?

שורש הבעיה הוא כפול.

2.

בראש ובראשונה מלמעלה, מהרשויות, שלא משכילות לייצר סביבה שתעודד אנשים לעסוק בכל אותם מקצועות נדרשים. נכון, אנחנו לא חיים בקומוניזם שבו ניתן היה להכריח אדם לעסוק במלאכה רק כי היא חלק מצרכי המדינה ואתה אמור להגיד תודה על שזכית להיות בורג, קטן אבל בורג, במערכת. אבל מצד שני, אין עתיד לחברה שבה כל אחד אמור להיות הייטקיסט עם משכורות של חמש ספרות. מה נעשה, נביא מורות לגיל הרך מסרי-לנקה? נייבא שוטרים מהודו? ואולי בכלל מישוהו חושב שעתיד העולם הוא ברובוט שישמור על התינוקות ויהיה מצויד בסנסור מתקדם שיתריע על החלפת חיתול או גזים בבטן?

זה נחמד שפעם בכמה זמן מקיימים "יום הצדעה ל", אבל זה לא מספיק. זו צריכה להיות כתובת אש יום-יומית מול עיני הקברניטים. נכון, יש מעמדות, יש רמות שכר, יש הערכה שמשתנה למול המקצוע. אבל המציאות מכתובה את הצורך לייצר איזונים. יש מספיק אפשרויות כדי לזהות מבעוד מועד תחום הכרחי שסובל מדעיכה מטרידה, ולהגביר את האטרקטיביות שלו. עובדה, שלאורך השנים ידעו להכריז על עבודות מסוימות כ"עבודה מועדפת", לתת הטבות למי שעובר לגור

ולעבוד בפריפריה, ולספוג עלויות של מקצועות לא פופולאריים.

אבל הבעיה מגיעה גם מלמטה, מאיתנו.

3

המציאות הרווחת היום מזכירה את אותו משפט מחץ של מתגיסים חדורי מוטיבציה: "אני, או סירת או ניירת". או שאני מסתער על הטופ של הטופ, או שלא מעניין אותי כלום ומבחינתי אפשר להעביר את החיים בחוף הים.

אני לא מביין גדול בכלכלה. ממש אחד כזה שלא יודע מה המשמעות כשהריבית עולה, לא מה קורה בארנק כשהיא יורדת, ובדרך כלל אני משתדל לזכור כלל מתמטי אחד ומאוד פשוט: תקנה בזול, תמכור ביוקר ותרוויח יותר ממה שאתה מוציא. רואים, חסכתי לכם ארבע שנים של תואר מתקדם בכלכלת שוק.

אבל יחד עם זאת, שמעתי פעם הסבר מכלכלן שתפס אפילו אותי. אחוזי המיסים מהמשכורת, הוא הסביר, משתנים לפי המקום, ההוצאות, ההכנסות ועוד שלל נתונים דינמיים. אבל הם תמיד ינועו על הסקאלה שבין אחוז אחד לתשעים ותשעה אחוזים. למה? פשוט מאוד. משום שבמאה אחוזי מס לאף אחד לא יהיה שווה לעבוד, ובאפס אחוז מס, אף מדינה לא תוכל להתקיים. הוויכוח, הוא על האמצע.

הקורונה גרמה לאנושות לשאול את עצמה האם היא רוצה לבלות את שארית חייה תמורת 40 שקלים חדשים לשעה – וזה עוד עבור עבודות של הביוקר. את התשובה, כולנו מרגישים בימים אלה.

אבל החיים הם לא רק שחור ולבן. במשך אלפי שנים מיליארדי אנשים נמצאים על הסקאלה, בין הניירת לסיירת. את רובם לא נכיר, לא יהיה ערך בויקפדיה על שמם, וספק גדול אם בעוד 200 שנים מישהו בכלל יזכור גם את שמי. אפילו לא בעוד 20. האם זה מיותר את החיים שלי? האם אנחנו חיים רק בין אירוע שיא אחד לאחר, או שהחיים הם השגרה הגדולה והארוכה שיש באמצע?

זה בסדר גמור לעשות קריירה שלימה בתור אחות. בתור מגדל תפוחים. לקום לעוד יום שבו תייצר בתים לתפילין או תתקני רשת של פיאה. כי העבודה שלך – היא

הדבר הכי חשוב בעולם ללא מעט אנשים. אז אולי לא תשפיע על מישהו בטוקיו, אבל אם לא יהיה מי שיתקן לך ביישוב את הפנצ'ר באופניים של הילד – זו בעיה בסדר גודל עולמי לשניכם.

יש גם עוד נקודה, והיא אולי החשובה והמאתגרת ביותר.

בסופו של דבר, לא הכל זה כסף. לא הכל זה תדמית. גם לא הכל זה משמרות נוחות. וגם לא הכל זה פנסיה וביטוח מנהלים.

4.

יש ערכים שאי אפשר לכמת אותם לשום דבר חומרי. לא חינוך של ילד שעשית לו טוב על הלב, לא קשיש שעזרת לו לאכול, לא האושר שבלראות את מה שזרעת בדמעה צומח ברינה. אפשר לקרוא לזה שליחות, והיא הפרמטר הכי חשוב לחיים של דורנו. זה מה שגורם לאנשים להניח בצד את הכל, ולקום בבוקר כדי לחבוש עוד פצע, לשמור על עוד כביש מנהגים פראיים, לחנך עוד 30 ילדים (והוריהם), לעזור לעוד פעוט בן שנה וחצי לכוון את הכפית עם הגבינה הלבנה לפה חסר השיניים, ולא לעינייים. זה גם מה שגורם לאנשים ונשים לעזוב הכל, ולנסוע לפתוח בית חב"ד בקמבודיה או ברוחם. באיביזה או בחדרה.

יותר מכך, החסידות מחדדת שלכל אחד יש את ה'חלק' שלו בעולם. זה נכון למגורים, זה נכון לעשייה וזה נכון גם למקום התעסוקה. כשבני ישראל נכנסו לארץ, כל אחד קיבל את נחלתו על פי גורל. הגרלה, היא משהו גבוה יותר מכל טעם ודעת. אין מקום לנימוקים, סיבות או פרוטקציות. פשוט, זה מה שקב"ה רוצה. ואם הוא רוצה שעד הפנסיה אגדל אתרוגים או אעביר מוצרי חלב בקופה – זו השליחות הכי נכונה עבורי.

היה פעם מורה שהודיע לרבי כי נמאס לו מהוראה והחליט לחפש קריירה חדשה. "אין מספיק הערכה למורים", הוא התלונן. הרבי השיב לו כי בזמן שמחת בית השואבה של חג הסוכות, רק גדולי האומה היו רוקדים בתוך בית המקדש, ביניהם גם ראשי הישיבות והזקנים. האחרים, רק צפו. להיות מורה – זה כמו ראש ישיבה של פעם, ולכן חישובו איזו הערכה גלומה בתפקיד של הוראה.

לא יודע אם הוא קיבל גמול הוראה גדול יותר, והשביתות האחרונות די מלמדות שכנראה התשובה שלילית – אבל המורה החליט להמשיך בתפקיד.

בגמילה

בורקסים, סיגריות, הימורים – השאלה היא איך הגענו למצב שאנחנו אשכרה צריכים לשלם כסף, לעבור תהליך וקבוצת תמיכה, ולהשקיע זמן לא קטן כדי שמישהו חיצוני יזכיר לנו שיש לנו פשוט את היכולת התבונית לבחור בדבר הנכון

1. לפני כשלושים שנה עצר העולם את נשימתו ועיני כולם הופנו להתמודדות שנחשבה אז לכמעט מדע בדיוני. היה זה קרב שח-מט, אחד מיני רבים, של אלוף העולם דאז, גארי קאספרוב. רק שמעברו השני של השולחן עם 64 הריבועים וכלי המשחק הדוממים לא חיכה טוען לכתר. לפחות לא בשר ודם. מול קאספרוב התמודד מחשב העל "כחול-עמוק", שנחשב למתקדם ביותר בעולם ויכל לערוך אלפי חישובים והסתברויות בשניה אחת. מאה מיליון כאלו, ליתר דיוק.

המחשב ניצח בהתמודדות הראשונה, אבל קאספרוב התאושש, ניצח בשלושת המשחקים הבאים, השיג עוד שתי תוצאות תיקו ובסיכום התחרות השיג תוצאה של 4-2 לטובתו. המתכנתים של כחול עמוק חזרו למעבדה, שידרגו אותו וכעבור שנה נערכה התמודדות מחודשת. הפעם, "כחול עמוק יותר" ניצח לאחר שישה משחקים בתוצאה 3.5-2.5, והיה למחשב הראשון שמנצח אלוף עולם מכהן בתחרות שכפופה לכללי אליפויות שחמט.

היה זה רגע מכונן בתולדות ההתפתחות של מה שהמדע מכנה היום בתור בינה מלאכותית - הניסיון לדמות יכולות של חשיבה אנושית באמצעים טכנולוגיים. אבל רגע לפני שנגיע למצב שבו את השדכנים יחליפו רובוטים שיוודאו מראש שרעייתך לעתיד ואתה מסוגלים להחליט על מעלות הטמפרטורה הנכונה במזגן מבלי שמישהו או מישהי יצעק "חם לי/אני קופאת", הגיע הזמן לבדוק מה מייחד את הבינה שלנו, בני האדם.

2. לא מעט מאתנו נמצאים במצב שבו הם מנסים להיגמל מעישון או לרדת במשקל. מאות אלפים מנסים שיטות שונות ומשונות, מכונים מיוחדים מבטיחים תוצאות, ולא חסר פרסומות שמבטיחות לך שאם רק תאכל את הגזר שלך בחמש וחצי בבוקר, משולב עם ריצת עשרה קילומטרים ושתיית מי חסות טריים - תרגיש תחושת שובע מדהימה לפחות עד הערב. באחריות!

בתוך מכוני הגמילה וההרזיה האלו, כמה בשנים האחרונות תת-גישה מרתקת שפונה לאנשים ואומרת להם: אל תשנו כלום. אתם יכולים לאכול מה שאתם רוצים, מתי שאתם רוצים, כמה שאתם רוצים, להסריח מסיגריות כאוות נפשכם ולהוציא עליהם 40 שקל לחבילה. כי בסופו של דבר אנחנו נלמד אותך להחליט שאתה פשוט לא רוצה בהם. לנצח את החשק. לא רוצה בבורקס המשמין, לא מעוניין בקולה הרעילה ובטח שלא הולך להוציא כסף על ניקוטין שמשחיר את הריאות ומקצר את החיים באופן כללי.

השאלה עכשיו היא רק איך הגענו למצב שאנחנו אשכרה צריכים לשלם כסף, לעבור תהליך וקבוצת תמיכה, ולהשקיע זמן לא קטן כדי שמישהו חיצוני יזכיר לנו שיש לנו פשוט את היכולת התבונית לבחור בדבר הנכון. ככה בחינם, בלי דמי הרשמה וללא 'זום' הכנה. מתנה ישר מאלוקים.

3. לפני קצת יותר ממאתיים שנה, כאשר נפוליאון ביקש לכבוש את רוסיה, נחלקו גדולי ישראל בשאלה מי עדיף שינצח. לכאורה, מה זה קשור אלינו? אבל היתה פה דילמה של ממש מה עדיף - ניצחון צרפתי שיביא איתו רווח והצלה גשמית אבל גם רוחות של התבוללות, או נצחון

רוסי שאמנם 'יבטיח' חיי דחק ועוני אבל גם ישמור על הזהות היהודית מובדלת מבין העמים.

רבי שניאור זלמן מליאדי, מייסד חסידות חב"ד, דגל באופציה השנייה ואחד מחסידיו אפילו הגדיל ראש ופעל למען הצלחתם של הרוסים. שמו היה רבי משה מיזליש, והוא השתמש בידיעת הצרפתית והרוסית שבפיו כדי להציע שירותי תרגום לצרפתים ובכך להשיג מידע מסווג אותו העביר לצבא הרוסי. פעם אחת הגיע נפוליאון לביקור בקווי החזית. חיש מהר הוא עלה על דליפת בטחון השדה שקיימת בצבאו, והחל לחשוך בסוככים. הוא פתח בחקירה ומהר מאוד שם לב לדמותו של הרב החסיד. משום שלא היה זכור לנפוליאון שיש לו פלוגה חרדית, זה היה בהחלט מישוהו שצריך לבדוק. "אתה מרגל!" קרא נפוליאון לעברו בחוסר אומן, והניח את ידו על ליבו של רבי משה, על מנת לחוש את פעימות ליבו המואצות לאחר ש'נחשף'. מעין פוליגרף ידני.

אבל לכו של רבי משה המשך לפעום כשורה עם לחץ דם תקין, דופק שגרת ופוקר פייס, ולנפוליאון לא נותר אלא להתנצל על חשדותיו בהעדר הוכחות אחרות. "רק בזכות מה שלימד אותי אדמו"ר הזקן, כי על המוח להיות שליט על הלב, ניצלו חיי", הסביר רבי משה את הטכניקה שסייעה לו לשלוט ברגשותיו.

ראשי התיבות של חב"ד הן: חכמה, בינה ודעת. הדבר לא נובע מסגידה כלשהי לשכל או לקוגניטיביות, אלא מהבנה שלמוח האנושי תפקיד מרכזי כאמצעי לקבלת החלטות נכונה; הרי מידי יום אנו צריכים לקבל עשרות החלטות. חלקן משמעותיות יותר וחלקן נראות שטותיות וזניחות, אך המשותף לכולן הוא מערבולת הנתונים שמובילה להחלטה הסופית. אם נעשה חלוקה גסה יתקבלו שתי קבוצות: החלטות המגיעות מהרגש, מהלב, והחלטות שנובעות מהשכל, מהמוח.

כדי להבטיח קבלת החלטות נכונה בין שתי מערכות השיקולים הפועלות כל העת בתוכנו, צריכים להגיע למצב שבו ההחלטה שנקבל תגיע מהשכל ולא מהלב. זו עבודה עצמית משמעותית, אך כך נוכל למשל להימנע מלהיכנס למערכת יחסים שאינה נכונה עבורנו, או מעוגה עתירת סוכר וקלוריות המסכנת את בריאותנו ואין שום סיבה הגיונית לנגוס בה, למרות שהיא מפתה ומעוררת את הרגשות השונים, כמו החשק וחושי הריח והטעם.

4.

“כזה אני”. זה אולי המפלט הכי פחות יצירתי של מי שלא מצליח בהתמודדות שיש לחיים להציע. במקום להתחיל לעשות חשבונות שיזכירו פינג-פונג מאולמות בית המשפט בין הסנגוריה לבין התביעה, מרשי טוען כך ומרשתי סבורה אחרת, ואולי גם יוציאו אותך אשם בשורה התחונה, אתה ממחר לנפנף באיזה קלף חסונות, שכאילו אומר מה אתם רוצים ממני – אין לי מה לעשות בעניין. למה אתה צועק ומעליב את אשתך? כזה אני. עצבני. למה אכלת את העוגה למרות שאתה חייב להוריד משקל? מה לעשות, כזה אני. רעב. למה התפללת תפילת שבת שלימה בחמש דקות במקום להסתכל קצת על מילים היפות שלה? כזה אני. אין לי כח. נוהג ברכב כמו במכונית שודים וחותרך נתיבים? כזה אני. לחוץ על הכביש. איך מצאת את עצמך הולך לבילוי למרות שהוא ממש לא מתאים ליהודי? כזה אני. לא חושב לפעמים. ולבני-הדודים של ‘כזה אני’ קוראים ‘אין מה לעשות’ ו’זה מה יש’. מסתבר שמדובר במשפחה ענפה.

אבל בדיוק כמו בחשק לבצקים או לניקוטין, אפשר לטפל ב’כזה אני’ וגם ב’אין מה לעשות’. יש לנו את היכולת להתנתק, לשנות, לעצב מחדש, לטפל, להחליט ולבחור. כי אנחנו בני אדם עם יכולת בינה. לבחור נכון. זה לא רק שם של שיר מוצלח מהעת האחרונה, אלא ההתמודדות היום-יומית שלנו כאנשים.

תעשו שיתוף

אנחנו חיים בעידן שבו רוב האנושות משתפת הכול. תמונות, מחשבות, ואפילו כמה קילומטרים הצלחת ללכת היום ובאיזו מהירות ממוצעת, אבל דווקא על הנושא אולי הכי משמעותי וחשוב שיש, יש עדיין מעטפת של שתיקה. שלא יידעו. שלא ירגישו

1. בחלק משרותי הצבאי הייתי חובש בבסיס טירונים. זה קצת פחות הרואי מלערוך ניתוח חירום של פתיחת קנה נשימה תחת אש מקלעים ובעת פינוי מוסק, אבל משהו צריך לדאוג גם לשברי המאמץ ברגליים והאנטיביוטיקה נגד דלקת בגרון של הלוחמים בהתהוות. בהרבה מאוד מהמקרים, החובש הוא אוזן קשבת לטירונים. קשה להם מאוד, סדר היום תובעני וסיזיפי, הלחץ גדול ומגיע לנקודות קיצון פיזיות ונפשיות, ואפילו רק הצורך "לראות חובש" היא פרוצדורה מסובכת שלא הייתה מביישת בקשת הגירה מברית המועצות לארץ ישראל בתקופה היפה של המלחמה הקרה.

אצל אחד החיילים שהגיע לטיפול אצלי, זיהיתי מצוקה נפשית לא קטנה. בעדינות, ניסיתי לרמוז לו שכדאי שידבר עם איש מקצוע, קצין בריאות הנפש של היחידה. אותו טירון סירב בתוקף, ולא הסכים אפילו לשמוע על זה. "זה פדיחות", הוא אמר, ו"אני בכלל לא צריך לראות אחד כזה" סיכם. אבל אני לא ויתרתי. כי לפעמים אפילו שיחה קטנה שבה תשתף מישהו בקושי שאתה חווה, אפילו מבלי שייתן איזו תרופת קסם, כבר תשחרר ממך מעמסה עצומה שיושבת על הלב.

אתה יודע כמה הפניות ביום אני נותן פה לחיילים עברו ביקור אצל רופאים מקצועיים? שאלתי את החייל. לאורתופד, לנוירולוג, לקרדיולוג, למומחה א.א.ג. ואפילו לרופאי שיניים. אז למה אם יש נקע בקרסול זה בסדר לגשת למומחה, אם יש כאבים בחניכים זה לגיטימי להתפנות כדי לבצע עקירה, אבל אם יש כאבים בלב או בנפש זו 'פדיחה' לדבר עם איש מקצוע?

לשמחתי הוא הסכים.

2. אנחנו חיים בעידן שבו רוב האנושות משתפת הכול. תמונות, מחשבות, ביקורים, מתכונים, דברי תורה, ואפילו רשימות השמעה למוזיקה או תוכנה של כמה קילומטרים הצלחת ללכת היום ובאיזו מהירות ממרצת. לא סתם הכפתור הכי נגיש ופופולארי בכל מכשיר אלקטרוני הוא זה שמפנה לאופציה של שיתוף. "תעשו share". אבל דווקא על הנושא אולי הכי משמעותי וחשוב שיש, יש עדיין מעטפת של שתיקה. שלא יידעו. שלא ירגישו. שלא יגלו שיש לך מועקה על הלב, מחשבות שליליות וחוסר רצון לקום בבוקר. לא מעט אנשים עושים הכול כדי שלא ידעו ש"אין לי עוד כח" ו"עזבו אותי כבר". שהכתפיים נשמטות, שהאוזניים נאטמות מלשמוע את הדיבורים של כולם מסביב, והלב צורב ופועם בקצב איטי מאי פעם. וזה כל כך חבל. אין משהו שאי אפשר לטפל בו. אין נושא שאין לו פתרון. ברוב המקרים, אפילו ניתן להגיע אליו בקלות של מאות אחוזים יותר מכפי שנדמה לנו במחשבתנו הדואגת. אבל קודם כל צריך לדבר על זה.

בספר משלי נאמר "דאגה בלב איש ישיחנה". התלמוד במסכת יומא אומר על כך שני פירושים: האחד, ישיחנה מדעתו, כלומר יסיר את הדאגה מהראש. השני, ישיחנה לאחרים, כלומר, ישתף חברים בדאגה. בא אדמו"ר הרי"צ, רבי יוסף יצחק שניאורסון מליובאוויטש, וחיבר את שני הפירושים ביחד: כאשר אדם משיח את דאגתו למישהו אחר, הוא במקביל גם מסיר דאגה זו מליבו ומתמלא בשמחה וביטחון בישועת ה'.

במילים אחרות, הוא משתף. Share.

3.

היום כבר מדברים על כך במושגים של מגפה עולמית. כמות הסובלים בעולם כולו מבעיות של דכאון, חרדה וכיוצא בזה כבר עברה מזמן את קו מחצית האוכלוסייה. במילים אחרות, תסתכלו רגע ימינה ושמאלה – אתם רואים שני אנשים? את רואה שתי חברות לכיתה? נהדר, לפחות אחד או אחת מהם מתמודד כרגע עם מועקה לא קלה. יכול להיות שהיא זמנית, אפשרי שהיא רק בדמיונם, יש מצב שהיא דווקא אמיתית והמינוס בבנק הוא אמיתי ומפחיד. בכל מקרה, אנחנו חייבים להיות יותר ערניים. לבדוק, לשאול, לחבר את הנקודות, לשאול עוד הפעם, ולא להגיד לעצמנו אחרי זה 'אבל הרי שאלתי והוא אמר לי שהכל ברוך השם'.

4.

התייחסותה של החברה המודרנית לאובדנות סובלת ממסר כפול ומבלבל: מצד אחד היא עושה כל מה שבידה כדי למנוע מבעל כוונות אובדניות לממש את זממו. אפילו אשפוזים כפויים, הוצאה של מיליוני שקלים על אבטחתם של גדולי הפושעים מפני יכולת של פגיעה עצמית בכית הסוהר, וניסיונות הצלה עד הרגע האחרון ממש מפני מי שניסה להתאבד ולא כל כך הצליח. מצד שני, בשנים האחרונות החלה להתפתח תופעה של סלחנות כלפי מתאבדים וגילוי הבנה למעשיהם, כחלק מהתפיסה של 'זכותו של אדם לעשות מה שהוא רוצה'.

הנתונים והמספרים מבהילים: מספר המתאבדים בשנה הוא למעלה מארבע-מאות, שזה בערך מספר ההרוגים השנתי בתאונות-דרכים. מזעזע עוד יותר הוא הנתון על מספרם של המנסים להתאבד – הוא גדול פי עשרה. כלומר, כארבעת-אלפים בני-אדם בישראל מנסים מדי שנה בשנה לאבד את עצמם לדעת. מפחיד.

עמדתה של היהדות בנושא ברורה ואיננה משתמעת לשני פנים. התאבדות היא מעשה נתעב, שאין שום דרך להצדיקו ולהבינו. התורה רואה בהתאבדות רצח של ממש – המתאבד רוצח בן אדם לכל דבר. ורק ב'מקרה', זה רצח של עצמו ולא של אדם אחר.

היהדות איננה מקבלת את התפיסה שהאדם הוא אדון על עצם חייו. אנו מוזמנים לנתב את חייו, לשפר אותם, להתנסות, אך החיים עצמם אינם שלנו, ואין לנו הזכות

להחליט להפסיקם ולא חשוב לאיזו דרך ללא מוצא הגענו. המשנה בפרקי-אבות מונה שורת דברים שאינם תלויים בנו, אלא הם נעשים על כורחנו: "עַל כְּרַחֲךָ אֲתָה נוֹצֵר, וְעַל כְּרַחֲךָ אֲתָה נוֹלֵד, וְעַל כְּרַחֲךָ אֲתָה חַי, וְעַל כְּרַחֲךָ אֲתָה מֵת, וְעַל כְּרַחֲךָ אֲתָה עֲתִיד לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבוֹן לְפָנַי מִלֶּךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא".

אין לנו הרשות לקצר את חיינו, יהיה המצב אשר יהיה. ההלכה גם קובעת כי אחרי מותו אין מתנהגים עם המתאבד כפי שנוהגים בכל מת. הלכות רבות מתייחסות למתאבד אחרת לחלוטין מלכל בר מינן אחר, ומבטאות את החומרה שבה היהדות רואה את מעשה ההתאבדות.

למרבה הכאב, למראית עין יש משהו קוסם למדי בהתאבדות. מחשבתו, המוטעית, של המתאבד היא שעל-ידי המוות ישתחרר מייסוריו, מכאביו, מדאגותיו או מהקשיים שנקלע לתוכם. הוא איננו רואה פתרון עכשווי למצבו, ולכן טועה לחשוב כי כמו במשחקי הילדים תמיד אפשר להגיד פוס ולשבור את הכלים.

אבל המוות איננו מפלט בשום דרך. החיים אינם מתחילים בעולם הזה ואינם נגמרים בו. חיינו על-פני האדמה אינם אלא מקטע קטן, ברצף הקיום הארוך וחוצה הדורות שלנו. התאבדות היא הדבר האומלל ביותר שהאדם עלול לעולל לעצמו, כי במקום למצוא שחרור מצרותיו, הוא יצטרך לתת את הדין גם על המעשה הנורא הזה, כפי שאומרת המשנה: "וְאֵל יִבְטִיחֶךָ יִצְרָךְ שֶׁהִשְׁאִיל בֵּית מְנוּס לָךְ". הדרך הטובה ביותר לברוח מהצרות, היא פשוט להאמין באלוקים ולקוות כי מי שהעניק לך גם את החיים וגם את הצרות, יכול בוודאי גם להעניק לך פתרונות ומוצא אפילו ברגע אחד קסום.

אנשים צריכים לדעת שנטילת החיים היא לא אופציה, גם אם הם קשים ומייסרים. תשאלו את אותם כמה אלפי אנשים שיצאו מאשוויץ וטרבלינקה כשהם שלושים קילו של עדות לסדיסטיות הכי גדולה שיש למין האנושי להציע, ולא עצרו לחפש רחמים. הם נשאו עם אמונה ותקווה ולא נתנו לחברה עם הכלבים והשפם הקצוץ לנצח להם את שארית החיים. ובחרת בחיים.

להיות אימא של אדמו"ר

הניו יורק טיימס דיווח על פטירתה. את בנה הבכור לא ראתה 20 שנה. את התלתלים של בנה המפורסם היא שמרה, ונקרעה בין הרצון לשהות במחיצתו לבין הזמן היקר שפשוט אין לו • סיפור חייה המרתק של הרבנית חנה שניאורסון – אימו של הרבי מליובאוויטש

זה הפך לריטואל כמעט קבוע.

1.

ישראלי מצליח במשהו בינלאומי. לא משנה אם זה גביע אסיה בפזיקה, אליפות אירופה בדוקים או מדליית ארד בקליעה למטרה. מבזקים מיוחדים מתפרצים, רוח"מ או הנשיא מתקשרים כדי לברך את חתן השמחה באיכות של שיחת חוץ בבזק בשנות השמונים, ועכשיו מגיעה שעתם היפה של תוכניות האקטואליה: לפתוח קו חם לבית הוריו של המנצח הטרי כדי לתהות כיצד הם מרגישים, מה אמר הספר השכונתי, איך גידלו עילוי שכזה, והאם היו סימנים מוקדמים ליכולות המיוחדות שבהן ניחן התכשיט. מאמרים יתהו איך מגדלים ילדים אלופים, ומומחי הורות יסבירו מה המתכון לגידול ילדים מוצלחים.

עכשיו, תתארו לעצמכם שמדובר באימא של אחד היהודים והאנשים המפורסמים ביותר בעולם, רק שבמקרה שלה הוא לא נשלח בגיל שלוש לשום חוג

במתנ"ס. תכירו את הרבנית חנה, אימו של הרבי מליובאוויטש. "אז איך זה להיות אימא של אדמו"ר?".

נתחיל דווקא מהסוף:

2.

הרבנית חנה שניאורסון הסתלקה לבית עולמה ב- ו' בתשרי תשכ"ה. זה הספיק לעיתון הניו יורק טיימס כדי לפרסם למחרת ידיעה כי "מיסיס חנה שניאורסון מרחוב פרזידנט 1414 שבברוקלין ואימו של הרב שניאורסון, מנהיג חסידות חב"ד ששוכנת בבניין מספר 770 באיסטרן פארקווי ברוקלין ושולחת מתנדבים למדינות בהן נדרשת עזרה יהודית, נפטרה אתמול בגיל 84". עכשיו תחשבו שוב כמה ידיעות דומות על פטירתן של אימהות של רבנים התפרסמו אי פעם בעיתון החשוב בארה"ב, ואולי תבינו את גודל המאורע.

היא נולדה ב-1,880 בעיירה רומנובקה שבאוקראינה, לאביה הרב מאיר-שלמה ינובסקי, מי שיהיה לימים רבה של ניקולייב ולאמה הרבנית רחל - שניהם צאצאים של משפחות רבנים ארוכות וותיקות. הוריה העניקו לה חינוך חסידי שורשי כבר מגיל צעיר, ובהגיעה לגיל 20, הציע האדמו"ר החמישי של חב"ד, הרש"ב, את שידוכיה לרב לוי יצחק שניאורסון - שידוך שיגזור את גורלה בגורלו בעוד הרבה מובנים נוספים, בעיקר על רקע היותו אחד מהרבנים המבוקשים ביותר בידי המשטרה החשאית הקומוניסטית. לזוג הצעיר נולדו שלושה ילדים: דובער, ישראל אריה לייב, והבכור שבהם, לו קראו מנחם-מענדל, עתיד להפוך לדמות מהפכנית ברמה עולמית.

"מילדותו היה תמיד עוסק בלימוד. אינני זוכרת שאי-פעם איכד מזמנו לבטלה", העידה האם הגאה ביומנה על תקופתו הצעירה של הבן המפורסם, ובהזדמנות אחרת אמרה כי "אחת אוכל להגיד לכם, כי הוא קדוש מבטן ומלידה".

היא מתארת את בנה כילד רזה, בעל פנים עדינות ומלאות-השראה, כאלה שנתקלים בהן לעתים רחוקות מאוד - ונעצרים כדי להסתכל עליהן. "הוא היה יפה-תואר עד מאוד. היו לבני תלתלים בהירים ארוכים, וכשמלאו לו שלוש שנים והוא סופר, החבאתי אותם, אך הם אבדו יחד עם כל רכושנו". היא מספרת כי היא

ובעלה התגאו בו שוב ושוב, בכל הזדמנות אפשרית: יש בו משהו מיוחד. עושה הכל בפשטות - כדבר המובן מאליו - אך עם חן ואצילות יוצאים מגדר הרגיל.

ב-1927 נאלץ בנם לעזוב את האימפריה הסובייטית ולמעשה היתה זו הפעם האחרונה שבה ראה הרבי מליובאוויטש את אביו. עם אימו, הוא עתיד להתאחד מחדש רק אחרי כמעט 20 שנים, וכשמלחמה עולמית איומה אחת ואלפי ימי נדודים וסבל מפרידים ביניהם. בשל התקופה הסוערת שבה חייתה, מנעו השלטונות מהרבנית להשתתף בחתונת בנה עם ביתו של האדמו"ר הריי"צ, שהתקיימה בפולין ב-1928. טכנולוגיה מתקדמת שתאפשר שידור לייב עוד לא הייתה כמובן, ובלית ברירה בזמן שבנה צעד אל החופה בוורשה, קיימו אביו ואימו מעין מסיבת חתונה סימולטנית בדירתם הלא גדולה. למרות זאת קהל עצום הגיע כדי לחגוג עימם, ותושבי הסביבה כולה באו כדי לקחת חלק באירוע, שבכלל היה לא חוקי בשל האיסור "להיות בקשר עם מנהיג דתי".

לחיים בבריה"מ של אז אין סופים אופטימיים. ולאחר שהמשיך לעודד את יהודי ברית המועצות לשמור על זהותם היהודית, הרב לוי-יצחק נאסר, עונה ונשלח ע"י השלטונות לחמש שנים של גלות בתנאים קשים במיוחד בערבות קזחסטן. כמו גולאג בסיביר, רק עם חום במקום קור. בלי אוכל, בלי מים, בלי כסף, בלי מקום לינה, בלי יהודים לשוחח או ללמוד איתם אבל עם המון חרקים ומחלות מכל הסוגים. רעייתו התנדבה להתלוות אליו לגלות כדי לעזור ולסייע לכל צרכיו. היא אף הפיקה דיו מעשבים כדי לאפשר לבעלה הדגול להעלות את חידושי התורה שלו על כתב. מאוחר יותר היא סיכנה את חייה כשנטלה עמה את כתביו בנדודיה. בסוף שנת 44' לאחר מחלה קשה וייסורים ארוכים הוא נפטר בתאריך העברי של כ' בחודש מנחם-אב ונקבר בבית הקברות המקומי.

עם תום המלחמה היא הגיעה לפריז, שם פגש אותה בנה לאחר עשרות שנות הפרידה. הם הפליגו יחד באנייה והגיעו לחופי ארצות הברית בכ"ח בסיוון תש"ז (47'). כעת נפתח פרק חדש בחיי הרבנית חנה לצד בנה הגדול. 3 שנים לאחר שהגיעה לניו-יורק, נפטר האדמו"ר הקודם מליובאוויטש, מחותנה, ובנה הבכור

החל למלא את מקומו כמנהיג חסידות חב"ד.

הרבי קבע את מקום מגוריה של אימו ברחוב פרזידנט, לא הרחק מביתו שלו. מדי יום ביומו, בימי שבת כבימי חול, היה הרבי מבקר אצל אמו, שואל בשלומה ומזוג לה כוס תה. למרות סדר יומו העמוס, כאשר כל דקה יקרה מפז, מעולם לא עבר עליו יום שלא כיבד את אימו בביקורו. בתקופה הראשונה לבואה של הרבנית חנה לניו יורק, היה הרבי יושב עם אימו על הספסל בגינת הבית ומשוחח עימה בזמן איכות שהסב לה נחת רבה, למרות הדיסוננס שחשה: "ככל שהוא נעשה טרוד יותר ונוטל על כתפיו אחריות רבה יותר, לבי אינו מניח לי ליטול מזמנו. אך מלבדו – אין לי אף אחד".

4. הרבנית רוותה נחת גדולה כשראתה את המהפכה שחולל בנה בחיים היהודיים בארה"ב ובעולם. היא הגיעה לא פעם להתוועדויות שערך וכמו "אידישע מאמע" אמיתית, לא הסתירה את גאוותה על מעשי בנה: "עלי לציין את העונג שזכיתי לו אמש, כששמעתי את בני נושא דברים בפני ציבור של כמה וכמה מאות אנשים. החלק שאותו הבנתי עשה עלי רושם רב בתוכנו העשיר. נעם לי לראות את המספר הרב של צעירים שנכח בהתוועדות, ואת ההתעניינות הרבה שהם מפגינים ביחס לכל העניינים השייכים לבני. ראיתי כיצד הם מביטים בו באהבה שכזו, שלא ניתן לתארה במלים. המשתתפים היו מכל מיני חוגים: לא-חסידים וחסידים, פולנים וליטאים, זקנים וצעירים, חופשיים ואורתודוקסים, וכך גם הנשים. ייתן לו השם יתברך בריאות והצלחה, כדי שיוכל לעשות את עבודתו ולהוציא אל הפועל את משאלות לבו, ללא הפרעות ומתוך מנוחת הגוף ומנוחת הנפש". וכדי שלא נחשוד בה בחוסר אובייקטיביות, מיהרה להסביר: "אני מכירה אותו היטב, ואינני יודעת אם היה אי פעם 'רבי' כזה כמותו: לדעת כל כך הרבה מהעולם, וכד בכד להיות תלמיד חכם גדול. לדעת שבעולם נושבת סכנה גדולה ליהדות, ולתת בו בזמן את התשובה האמיתית לבעיות אלו. וזאת, לא משום שהוא בני ואני אימו ועלול להיווצר הרושם שאני מתגאה בו".

הרבנית ידעה להעריך את מסירותו של בנה ואת כיבוד האם שלו. על הפגישות היומיות עימו כתבה כי "הוא עושה את חיי טובים הרבה יותר, וגורם לי להרגיש

טוב יותר. החדר שבו אני מתגוררת עתה אינו גדול כלל, אך, משום-מה, בזמן שהוא נמצא כאן – נראה לי החדר גדול יותר. דברים רבים הגורמים לי אי-נעימות – איני מרגישה אותם כלל באותה שעה. אני חיה בכוח ביקוריו – בכוח מסירותו האצילית ורוממותו הרוחנית – עד לביקור הבא. יש לי ממנו, תודה לא-ל, רוב נחת. הוא אדם גדול באמת, בעל נשמה טהורה. הוא עושה למעני רבות, ובעיני זוהי זכות שאני זוכה לה לאחר הצרות שעברו עליי”.

נשים שהכירו אותה באופן אישי מספרות שהייתה אישיות נדירה. למרות שסבלה שנים רבות, אצרה את כאבה ושידרה שמחת חיים. בכל שנה היה הרבי מתוועד ביום השנה לפטירתה, ומעורר על שלוש המצוות שקשורים לנשות ובנות ישראל ורמוזים בשמה: חלה, נדה, והדלקת הנר. בנות רבות קרויות 'חנה' על שמה ונוסדו מוסדות רבים לזכרה. ובכל חודש תשרי יכולים לראות אלפי בחורים ובחורות, מכל העולם שעולים לקברה ביום הפטירה, מתפללים לעילוי נשמתה ומבקשים, שמשוהו מהתכונות שהיו שם כדי לגדל את הרבי מליובאוויטש – יעברו גם אליהם.

אנחנו המבול

אם פעם אנשים חלמו על הגעה לירח, על חיים בארמון מלוכה או על מפגש עם אישיות מפורסמת – הדור שלנו כבר צנוע בהרבה. כי אפילו אוהל במדבר עם כוכבים מעל הראש ושקט בין האוזניים לכמה שעות הפך להיות שאיפה כמעט בלתי אפשרית

1. אחד מתחביביי, המוזרים יותר מהרגיל, הוא התעמקות במהלכי מלחמת העולם השנייה. כמובן, הרבה מאוד אנשים מודעים היטב לכל מה שעבר על עמנו בשנות התופת האיומות ולמה שאירע בכלל באותה תקופה ארוכה בעולם המדמם, אבל כנראה שרובם לא ממש מתעניינים בסדרי הכוחות של חיל המצב הבלגי המוצב להגנה על מצודת אבן-האמל, או בשמות כל חמישה-עשר ההמנים ימ"ש שערכו את ועידת ואנזה שגזרה על הפתרון הסופי, לא עלינו.

ובמפתיע, למי שחי בימינו, הצצה אל עיתוני התקופה מגלה עד כמה ידעו מעט על כל מה שקורה. גרמניה פלשה לרוסיה? מצדיק רק קוביית טקסט קטנת ממדים בעיתון. חצי מיליון חיילים בריטים לכודים בדנקרק עם הפנים לים? נעדכן אתכם כשנדע אם הם חיים או מתים. הפער בין עוצמת האירועים בקנה מידה סנסציוני לבין חולשת התהודה שלהם הוא פשוט לא נתפס בימינו. מה עם איזה מוסף מיוחד, וצבעוני כמובן, לנוכח חלוקת פולין? אולי כמה גלריות של כלי הנשק החדשים? עשרות אלפי יהודים נטבחים מידי יום, ה"י – אבל הם חסרי שמות, תמונות, סיפור אישי ותיאור של בני ובנות המשפחה. אני מנסה לדמיין את סבי וסבתי ע"ה, אנשים

בגילאי העשרים לחייהם שזה עתה הקימו בית בחיפה של המנדט הבריטי, ללא שום קרוב משפחה או קשר עם אירופה, ותוהה האם לא נעשה חסד עמהם בחוסר האינפורמציה שעמדה לפתחם. אני לא מאמין שלב אנושי היה יכול לעמוד בדאגה יום יומית כזו ליקיריו, מרחוק, אם היה יודע באמת מה קורה שם. אם לכותרות האינפורמטיביות והמצומצמות היו מצטרפים גם ויזואליה, גרפיקה ואולי אפילו איזה סרטון שרק "מסתובב בקבוצות", ומביא כמה פריימים בזמן אמת.

2

אנחנו מקבלים היום מכל עבר כמויות אדירות. של הכל. של חדשות, של פרשנויות, של מספרים, של תמונות, זיכרונות, חוויות, פרצופים, הצעות לדילים, של רגשות ובעצם של מה לא. הבעיה היא שלא בטוח שיש לנו את הכלים המתאימים כדי להכיל נכון את כל המבול הזה. "הצפה" מוגדרת מילולית במילון, כפעולה של מילוי מעבר ליכולת, הגדשה. זה בעייתי כשמדובר על ניקוז גשמים שיורדים בכמות של 50 מ"מ בשעתיים על אגן היקוות צר במיוחד, זה גם מתכון בטוח לאסון לא נעים כשמוזגים קולה בתנופה לתוך כוסית קטנה, וזה בדיוק מה שעובר גם עלינו. אנחנו מוצפים. טובעים. וזה רק הולך ומתוסף, הולך ומתגבר. לא סתם פסגת החלומות של כמעט כל בן אדם בדורנו היא לנסוע לשבוע לאיזה מקום שקט ובלי שום מכשיר אלקטרוני. אם פעם אנשים פנטזו על הגעה לירח, על חיים בארמון מלוכה או על מפגש עם אישיות מפורסמת - הדור שלנו צנוע בהרבה. אוהל במדבר עם כוכבים מעל הראש ושקט בין האוזניים לכמה שעות הפך להיות שאיפה כמעט בלתי ממומשת. כמה אנשים הכיר בן אדם ממוצע לפני חמישים שנה, לכמה מהם ידע האם יש שיער בלונדיני או שחור, האם הם גבוהים או נמוכים? לכמה ספרים היתה לו נגישות? פעם בכמה זמן היה הולך לשמחת חתונה או בר מצווה, ועוד מבלי להרגיש שמדובר ב"עונש"? הכל היה מדוד. הכל היה על אש קטנה. ולכן גם הכל היה הרבה יותר מוערך. בדיוק כמו שכיום יש מודעות לאכילה במידה, לשינה מתוזמנת ולשתיה קצובה, אנחנו חייבים לקצוב גם את כמות מקורות המידע שאנחנו צורכים. קוראים לזה "יותר מידי אינפורמציה", והיא חייבת להיות בשליטה. אפילו אם לא נדע בשיחת המסדרון על מי מדובר כשיספרו משהו על הגיבור התורן של היומיים האחרונים.

3

אחת הבעיות שחז"ל צפו כבר לפני אלפי שנים היא 'מצוות אנשים מלומדה'. כאשר המעשים, אפילו הטובים ביותר, נעשים מתוך הרגל. על אוטומט. ללא כוונה, ללא מחשבה, ללא ציפייה. פשוט בכח האינרציה.

שאלתי ידיד טוב האם לדעתו הזמן חולף היום מהר יותר מבעבר. אחרת, איך ניתן להסביר את הנצח שהיה לוקח בילדותנו עד שעובר יום, עד שחולף שבוע, בין חג למועד, בין שיעור למשנהו, לבין המהירות המסחררת שבה "טס" כיום הזמן מבלי שנסיפק כלום. עוד לא הספקת לקפל את המפה הלבנה, וכבר עושים שוב קניות לשבת. קונים פתיתים, מבשלים פתיתים, מנקים סיר של פתיתים וכמו בקסם, חוזרים שוב לנקודת ההתחלה.

זה פשוט מאוד הסביר לי הידיד. פעם חיכינו לכל דבר. שכבר תבוא השבת, שגיגע יום שלישי ונזכה ללכת לשיעור השבועי של הרב, שנקבל את הממתק או המשחק, שנפגוש את החבר ושניסע עם המשפחה. היום, פשוט יש לנו את הכל זמין ונגיש כל הזמן, ולכן אין לנו למה לחכות. מקסימום, אם ממש משעמם, תמיד יש משהו לעשות עם הפלאפון.

4

"לא הגידה אסתר את עמה ואת מולדתה כי מרדכי ציווה עליה אשר לא תגיד".

מגילת אסתר היא אחד הטקסטים הנפלאים ביותר שיש במקורות. וזה עוד מבלי לדבר על כל ההיבטים הרוחניים והשמיימים, החסידותיים, הגלויים והנסתרים שרמוזים בעשרת הפרקים המופלאים האלה. מה אין שם? דרמה, תככים, טרגדיה, מתח עצום, דמויות קלאסיות מכל גווני הקשת, ניסים, משבר, נקודת מפנה, התרוממות רוח שאחריה שברון לב שאחריו עוד התרוממות הנפש ואפילו עליצות. בקיצור, כל החומרים שהילד שלי בן התשע, שהחליט לפני חודש שהוא הופך מידי אחר הצהריים למפיק+במאי חובב ביחד עם בני כיתתו, היה שמח שיהיה בהפקת האקשן היוקרתית של הסרטים החינוכיים שלהם. הלוקיישן אגב כולל את גינת המשחקים, ומחסן נטוש על תקן "מפקדת המחבלים".

אחת הסוגיות שחז"ל מרבים לעסוק בה היא שתיקתה של אסתר בנוגע לחייה. נאמנה לציוויו של דודה המסור, מרדכי, היא מתעטפת בדומיה מסתורית, משאירה אחריה שובל של רמזים קלושים ותו לא. מאיפה הגיעה? מה כוללת הביוגרפיה? לאיזה דת היא לפחות משתייכת? כלום. אפילו תוכנת פגסוס אם היו משתילים אצל בגתן ותרש לא היתה מעלה ממצאים. ישנם פירושים רבים המנסים להבין את סיבת ההחרשה של אסתר ומרדכי, אבל אולי הסיבה היא פשוטה אפילו יותר: הם ידעו, שככל שאת מספרת על עצמך פחות – את רק מעניינת יותר. בטח מישהו כמו אחשוורוש.

אבל זה אתם התחלתם

כשמנהלים את החיים על פי נורמות של השוואה
ותמחור זה מבטיח רק דבר אחד – ששום צד לא יצא
מיצה מורווח

פּנְקָסְנוֹת – שֵׁם עֵצִים – מְלֶאכֶת הַפְּנִקְסָן, נהול חשבונות.

לפני מספר ימים מצאתי את עצמי נופל בקלישאה הכי חבוטה
שיש.

1.

היה זה בביקור באחת ממערכות התקשורת הגדולות בישראל. שוחחתי עם אחד
מידידי, וזה במהלך השיחה שאל שאלה שאפשר להגדיר אותה כפוליטית. משהו
שקשור לטוהר המידות ודרך ארץ. במקום להודות בפניו שאכן מדובר בנורמה ממש
לא מוסרית, וכמובן שאני לכשעצמי לא הייתי נוהג לפיה, מצאתי את עצמי מגונן
על אותה התנהלות פסולה ואף סונט בו בחזרה עם דוגמא שמראה שגם בצד השני
של המפה לא מתנהלים בדיוק לפי החומרות של השולחן ערוך. בינינו, גם לא לפי
הקולות.

עברו מספר דקות וחזרתי לאותו בן אדם. אמרתי לו שהוא צודק לחלוטין ואין
שום יכולת אמיתית להגן על אותה התנהלות, מלבד באמת להשתמש בטיעון שכל
כך מוכר לי מילדי בני השש.

“אבל אתה התחלת.”

2.

אנחנו מכירים את זה כמעט מכל תחום בחיינו. בזוגיות, בגידול הילדים, אפילו בציפיות השכר שלנו. הכל מבוסס על השוואה. אתה יכול לשאול את הילד למה הוא מבלה כל כך הרבה זמן מול המסך ובתגובה הוא ישאל אותך מתי בפעם האחרונה הנחת את הנייד מהיד. אשתך תנוף בך שאתה לא מקשיב למה שהיא אומרת, ובמקום להודות ולבקש סליחה, תמהר לפשפש בספר דברי הימים ולמצוא את הפעם שהיא לא זכרה את מה שאתה בקשת. ובעבודה? מילא שאתה מקבל שכר מינימום. עם זה אתה עוד יכול לחיות (בערך...). אבל אוי ואבוי אם הקולגה תקבל עוד כמה אגורות לשעה או איזה יום חופש. אתה כבר תראה להם שאיתך לא מתעסקים ופראייר אתה בטח שלא.

בכל משפחה אשכנזייה שמכבדת את עצמה היתה במגירה מחברת. קצת מלוכלכת, קצת מקומטת, אבל מחזיקה את אחד הסודות הגדולים ביותר: כמה לתת לבר מצווה של השכן או לחתונה של בן הדוד. הכל מתועד ומבוסס על סכומים שהתקבלו בשמחות קודמות, כולל פירוט של אופן הסכום - צ'ק, מזומן או אפילו דולרים - והמתנה ("ספר לא עבה. אבל דווקא יפה"). מה שנתנו, זה מה שיקבלו.

בימי המלחמה הקרה ומרוץ הגרעין ההשוואה הזו הגיעה למימדים לא קונבנציונליים, תרתי משמע. לך יש טיל של 1000 ק"מ? אנחנו נייצר טיל של 100 ק"מ נוספים. לנו יש 400 ראשי נפץ גרעיניים? עד שנה הבאה לכם כבר יהיה 500 כאלו. ובכלל לא משנה שמספיקה רק פצצה אחת מכל כיוון כדי להרוס את מרבית העולם, השם ירחם.

זה מגיע לרמות כאלה, שלא נורא לאחר לבית הכנסת בשבת בבוקר כי יש מישהו שמאחר יותר, שממש לא סוף העולם לאכול במסעדה עם כשרות מפוקפקת כי הרי הילדים של הרב פלוני בן אלמוני אוכלים שם קבוע, ואין שום בעיה שקצת אעגל פינות בתשלומי המס או בכלל בעסקים, כי יש גנבים הרבה יותר גדולים ממני.

חז"ל, כבואם לתאר את התקופה שאנחנו חיים בה היום, התקופה של או-טו-טו-מישיח-מגיע שמכונה גם חבלי משיח, מציירים כבר לפני 2,000 שנה מציאות עגומה מכמה וכמה בחינות. יוקר המחיה, התדרדרות המוסר, חוצפה של ילדים ותלמידים כלפי הוריהם ומוריהם ועוד תיאורים שנראים פשוט כאילו הם מהעיתון של היום.

אבל יש עוד תיאור. הוא אמנם מופיע בנפרד ומתאר סיטואציה שהיתה כבר

בתקופת השופטים, אבל לצערנו היא רק 'השתבחה' עם השנים. רבי יוחנן אומר כי "בדורנו אין מי שיכול להוכיח את חברו: אם אדם אומר לחבירו טול קיסם מבין שיניך, משיב לו טול קורה מבין עיניך". אם הראשון העיר לשני על עבירה קטנה שעשה הנמשלת לקיסם התקוע בין השיניים, משיבו האחר אתה בעל עבירות חמורות יותר, שהן דומות לקורה גדולה המוטלת מול עיניך.

אז נכון שהוא הצליח לצאת מהתוכחה באמצעות הטיעון של 'כולם עושים את זה', אבל ספק גדול אם זה דווקא לטובתו.

3. אפרופו פרפורציות ותזוזתן של נורמות לכיוון המתאים לך, מספרים על איוון וסרגיי, שני פקידי המפלגה הכול-יכולים ברוסיה הקומוניסטית, כי חיפשו פעם אחר רואה חשבון מוצלח שיעשה בעבורם סדר בספרים הפיננסיים. כמי שהקדימו בדור את אנשי הרשות השניה, גם הם החליטו "לתת ביטוי לחברה על כל גוניה" וכך זימנו לאודישן מפקפק שלושיה רואי חשבון מעולים - נוצרי, מוסלמי ויהודי.

ראשון נכנס לחדר רואה החשבון המוסלמי ומיד הומטרה עליו השאלה הנוקבת שעם שכמותה ייאלץ להתמודד רק ביום הדין: כמה זה תשע כפול תשע?

המוסלמי הבין שחלק מ"סידור הספרים" כולל גם את השוחד שקיבלו הפקידים, וכל המוסיף הרי זה משוכח, וענה בהתלהבות: תשע כפול תשע זה אלפיים ארבע מאות ששים ושבע!

לחש איוון על אוזנו של סרגיי ואמר לו: עודף ההתלהבות שלו עוד ישלח אותנו לנופש לכל החיים בסיביר, ומיד שלף את אקדחו וחסל את המוסלמי.

שני נכנס רואה החשבון הנוצרי ושוב אותה השאלה, כמה זה תשע כפול תשע? הנוצרי חשב לתומו כי מדובר בסוג של מבחן אמינות, ולכן השיב באלגנטיות וכלי להסס: שמונים ואחת! הפעם היה זה תורו של סרגיי לומר לאיוון, מי זה הצדקן הזה? מה הוא לא מבין שגם אנחנו צריכים להתפרנס ממשהו? הוציא את אקדחו וירה למוות ברואה החשבון האומלל.

אחרון נכנס לחדר רואה החשבון היהודי. בעודו ממתין בחוץ שמע את שתי היריות והבין כי אם לא יענה נכון על השאלה מצפה לו עתיד דומה. ולכן תכף בהישמע שאלת מיליון הרובל – כמה זה תשע כפול תשע, הניח היהודי את ידיו על כתפיהם של צמד הקומוניסטים ואמר: חבר'ה, בינינו. כמה אתם רוצים שזה יהיה?...?

4. יש פתגם חסידי יפה על המילים הידועות "דע מה למעלה ממך" שמובאות במסכת אבות. בעניינים הגשמיים, החומריים – צריך להסתכל במי שהוא למטה ממנו, ולהודות להשם יתברך כי טוב, על חסדו אתו עמו. בעניינים הרוחניים – אז צריך להסתכל במי שהוא למעלה ממנו, ולהתחנן לה' שיתן לו דיעה טובה להתלמד ממנו, וכוח ועוז שיוכל לעלות בעילוי גבוה יותר. כלומר זה בסדר לנהל מאזן אימה, אבל רק אם הוא מתחלק לחלקים הנכונים: כמה שנוגע למרדף התמידי אחרי עוד מכונית ועוד חופשה, כדאי להסתכל על מי שמכיר את ממוצע השכר של הלשכה המרכזת לסטטיסטיקה מלמטה, ולהבין עד כמה מצבך טוב. אבל בעניינים של רוח ונפש, הפנקסנות הנכונה היא כלפי אנשים שחיים מציאות רוחנית וקדושה יותר. ואז, לשאול את עצמך באמת איפה אתה ביחס אליהם.

צריך עור של פיל כדי לא לתת לנורמות סביבתיות להשפיע עליך. להישאר עם האמת האמתית שהיא נר לרגליך גם אם כולם סביבך כבר מזמן סטו ממנה. התורה הקדושה כינתה את אברהם אבינו בתואר ה'עברי', ומסבירים כי היה בסיטואציה שבה כל העולם היה מעבר אחד של האמונה באלוקים, והוא, ורק הוא, היה מהעבר השני. אברהם אחד קטן מול כל העולם. שתבינו כמה מאתגר זה להישאר כזה.

בריכת הלבבות והפתקים הקרועים

סטארגייט. אלפי פיסות הנייר שמונחות על קרקע המתחם החשוף לשמיים, הופכות אותו למשהו שלא קיים בשום מקום אחר בעולם

1. קבלו חוק לא כתוב: בכל טיסה לארץ היוצאת מנמל התעופה j.f.k שבניו יורק, האחרונים בתור לעמדות הצ'ק-אין יהיו חבדניקים. טיסת יום או לילה, עם מבצעים בדיוטי פרי או ללא. הם תמיד יגיעו בשניה האחרונה, עם חיוך חצי מתנצל אבל מאושר על מלא. פשוט, ככה זה כשהתחנה האחרונה שלך בתפוח הגדול היא תפילה על ציונו של הרבי מליובאוויטש, מרחק 10 דקות נסיעה מאולם הטיסות הממריאות. אתה בא להיפרד, להגיד שלום, והרגליים מבקשות לעצמם עוד דקה ועוד רגע במקום לפני שהם מסכימות לעלות לאוּבָּר ולשעוט לעבר הבדיקה הביטחונית. וכן, ארזתי לבד.

מידי שנה, תמונות הרקע המלוות את כנס השליחים העולמי של חב"ד משרדות בעיקר את עוצמתה וגודלה של החסידות ושל מפעל השליחות האוניברסלי שלה: כאן זה התמונה הקבוצתית של כל השליחים שנראים כמעט אותו דבר, שם זה אימג' מארוחת הערב שמהוה הצדעה לשליחים ותומכיהם וכוללת יותר מ-5000 משתתפים. אבל יש גם פריים אחר, עוצמתי לא פחות אבל עם וויליום שונה לחלוטין: העלייה המשותפת של השליחים לתפילה בציונו של הרבי מליובאוויטש. משהו אינטימי

הרבה יותר. כמו מגנינה שקטה שמלווה במפוחית פה יחידה ומגיעה לאחר ביצוע של הפילהרמונית בפארק, כך גם כאן. עלייה משותפת ושקטה של השליחים לתפילה על מקום מנוחתו של מי שגרם להם לעצור את חייהם הפרטיים, ולהקדיש אותם מכאן ואילך ליהודים במומביי, בלימה, בקאזאן ובגבעת עדה. "הפ"נ הכללי", קוראים לזה בתוכנית הכינוס, והאותיות מסמלות את ראשי התיבות של המילים פדיון נפש. לא משנה כמה המולה תהיה רגע לפני (וכשיש כמה אלפי שליחים שלא ראו אחד את השני כבר שנה תמימה יש לא מעט רעש באוויר), ברגע שמילות הבקשה הנפתחות במילים "אנא לעורר רחמים רבים" נשמעות באוויר, דממת אלוט מוחלטת יורדת על המתחם.

לפני שנים ספורות הוציא ארגון 'צעירי חב"ד למען נפגעי הטרור' משלחת של משוחררי צה"ל "בוגרי" מבצע עופרת יצוקה לכמה ימים של נופש וחופש בתפוח הגדול. היו שם חברה שהשאירו בעזה רגל, יד, את היכולת ללכת או לראות. אבל בעיקר עזה נשארה אצלם. בנשמה. כל אחד והצלקות שהוא סוחב עימו. בין פסל החירות ליאנקיזו סטדיום שולב גם ביקור בציון של הרבי, "האהלה" כפי שהוא קרוי בחבדניקית מדוברת: מבנה קטן וחסר תקרה הממוקם בתוככי בית החיים היהודי של קווינס ובו נטמנו האדמו"ר הקודם של חב"ד וחתנו וממלא מקומו. הרבי. לכאן היה הרבי בעצמו מגיע לפחות אחת בשבוע כדי להתפלל אצל חותנו, וזה המקום, לצד בית מדרשו המפורסם של הרבי, ה-770 שבברוקלין, שממשיכים אלפי חסידי חב"ד, ולא רק הם, לפקוד כל אימת שהגעגוע גובר. והוא גובר.

המנהג הוא שכשנכנסים לרבי כותבים מעין פתק או מכתב ובו מבקשים מהצדיק להיות מליץ יושר עבורנו אצל היושב במרומים. כמו לקחת עורך דין טוב לקראת דיון מכריע במחוזי. גם חיילינו, 90% אינם דתיים בהגדרה היבשה, לקחו דפים ועטים ולפתע ראית מחזה מדהים. יושבים להם אנשים בוגרים ומחוספסים, כאלו שלא מסכימים לדבר עם אף אחד על מה שהיה "שם" או על מה שיהיה בעתיד – לא עם אמא, לא עם משקית הת"ש וגם לא עם הפסיכולוג של משרד הביטחון – ומעלים על הדף את כל מה שעובר להם בראש. "לא יודע למה, אבל הרגשתי שפה אני יכול לכתוב, דברים שביום-יום אני אפילו לא מדבר עליהם", אמר אחד מהם. וזה לא

רק הם. בכל פעם שאני מבקר במקום, אני נדהם מחדש מחתך האנשים שמגיעים לציונו של הרבי. צרפתיות שנראה שהרגע הגיעו משופינג, ישראלים שבאו לעשות מכה בניו יורק, אוליגרכים רוסיים, אמריקאים בקונקשן או שיצאו הרגע ממשחק בייסבול. אפילו לובשות חיג'אב או אפרו-אמריקניים מגיעים למקום כי מבחינתם ראבי שניאורסון היה מנהיג מסדר גודל כזה, שלא צריך להיות אפילו יהודי כדי להגיע ולבקר אצלו. בעצם ממש כמו בעבר, גם היום הרבי הוא של כולם.

3. ואנשים כותבים. הו-הו כמה שהם כותבים. בפראפרזה על האמרה של טולסטוי והמשפחות שלו, אפשר בהחלט להגיד שכל הדברים הטובים דומים, אבל כל הבעיות והבקשות המונחות במקום, אופייניות לעצמן. זה מתחיל בשפה: כל אחד משליחי חב"ד מביא עימו "חבילה" של פתקים מבני ובנות קהילתו. ערימות של דפים ברוסית, אנגלית, עברית, אידיש, צרפתית, פורטוגזית וכל שפה אחרת על פני הגלובוס. פתקים שכתובים בהם עניינים מהמגירה האחורית של הלב, כאלו שאפילו לפסיכולוג לא מספרים. לצד כל אלה, מונחים דפים עם ציור של עיגול, בית, או סתם קוים אבסטרקטיים של הצייר האלמוני בן השנה וחצי. כי אפילו אם אתה עדיין לא יודע קרוא וכתוב, לנשמה יש דרכים משלה להתבטא על הדף הלבן.

אחד מבקש לרכוש בית בשעה טובה, אחרת רוצה זוגיות, שלישי קצת לחוץ על מקום עבודה חדש עם משכורת נורמלית, ורביעית שואלת אם הרבי יכול בבקשה לעזור עם העניין הזה של פרי בטן, ילדים, כי פשוט כבר עברו כמה שנים מאז החתונה והטיפולי פוריות האלה מאוד מאוד כואבים. בגוף אבל גם בנפש. הכול כתוב בשפה שמבקשת עבור הנשמה של פלוני בן אלמונית, מרדכי בן חיה למשל. כאן, זה כל מה שצריך. שם המשפחה הוא לא רלוונטי פה. גם אין מספר אישי או תעודת זהות. את כל הדפים קורעים לפיסות קטנות ומניחים במקום, אבל גם בין הקרעים אני עדיין מזהה צרור דפים עם לוגו של מרכז רפואי ישראלי ידוע. באבחנה הכתובה על הדיאגנוזה אני מעדיף שלא להתקל. אלפי-אלפי מכתבים קרועים ממלאים את 'בריכת' המקום והופכים אותו למשהו שלא קיים בשום מקום אחר בעולם. יש משהו מדהים ומצמית בשקט השורר במקום, באינטימיות, ברצינות שמשתלטת עליך ובתחושת ההתנקות וההתחלה מחדש. בחיבור של האנשים לעצמם כמו לדמותו של

הרבי, ובתפילה הזכה והעמוקה של כל אחד ואחת מהם כאילו באותו הרגע השמיים נפתחו במיוחד עבורו.

אין להם נוסח אחיד. אין להם כללי דקדוק. לא "הנדון", ולא "אדון נכבד, בהמשך לשיחתנו". יש להם כתיבה חופשית שבה כל אחד כותב כאילו שהוא מדבר עם הוריו. אחד פונה אליו באנגלית: DEAR רבי. השני כותב לו בעברית מדוברת: כבוד הרב, בבקשה ממך. החסיד כותב "אנא לעורר רחמי שמיים מרובים ממקור הרחמים והסליחות על נפש רוח ונשמה של יעקב בן נחמה", והילדה שלי הקטנה בכלל ציירה לרבי ציור. של מטוס.

כתיבה מהלב.

יש מי שעושים מהמקום שיחת וידאו ליקיריהם שבבית ומשתפים אותם בחוויה. יש מי שעוד שולח וואטסאפ אחרון ושואל את הקולגה מהעבודה איך קוראים לאימא שלו כדי לבקש גם עליו. ואני, נוהג לשלוח צילום מהמקום של קרעי הדפים, מעביר אותו לעשרות הידידים שסמכו עלי שאהיה שליח נאמן עבורם למשימה, ומדווח שהמשימה בוצעה עם תפילה שהכול יתגשם לטובה. כי כמו שידוע כל שליח של חברת משלוחים, בסוף מעבירים גם אישור מסירה.

קשה לי להסביר את המתח והתחושות שבהם אני אישית נמצא בימים שלפני נסיעה לאוהל של הרבי. מהרגע שקבלתי את כרטיס הטיסה האלקטרוני, זה מקונן לי במוח על כל צעד ושעל. שלא תטעו. זה לא פחד או חשש. אני בטוח שהרבי שמח על כל יהודי שמגיע להתפלל בציונו. אבל זה כן משהו שמכניס אותי למין מחויבות ורצינות, אולי סוג של חשש שלא אפספס את שעת הכושר ועת הרצון.

יכול להיות שכדי להקל במשהו את הלחץ הזה, אני פונה כמעט לכל מי שאני מכיר ומספר לו על הנסיעה העתידית שלי, ושאשמח להזכיר אותם לברכה על ציונו של הרבי. אני מצדי זקוק רק לשיתוף פעולה שיחשוף את השם העברי המלא (שלום לך שְׁנִי, שמסתבר שהיא בכלל שושנה רייזל...) ואת שם האימא.

ומדהים להיווכח בהיענות. אין אחד שלא מעוניין בכך, ועוד מוסיף קרובי

משפחה וחברים מן הגורן ומן היקב. "אפשר גם את דודה שלי שקצת חולה?" שואל מישהו בכלי תקשורת בכיר, ואני משיב לו שזה לא מברק ולא צריכים לחסוך בכל מילה.

אנשים רבים נוסעים כדי לחפש את השקט שלהם.

5.

יש כאלו שמקדישים לכך כמה שנים במזרח הרחוק או בדרום אמריקה. אחרים חייבים פעם בכמה זמן לישון תחת כיפת השמיים זרועי הכוכבים של המדבר, או לבלות כמה שעות בצפון המוריק והמפכף. אבל אף אחד לא חשב שקיים מקום כזה גם בלב העיר האינטנסיבית ביותר בעולם. חמישה קילומטרים משדה התעופה JFK ומרחק חצי שעת נסיעה ממייסיס והטיימס סקוור.

הציון של הרבי.

חבילת הבסיס

יש דברים שפעם היו אקסטרות אבל עם השנים הופכים למוצר צריכה בסיסי. גם לנפש

לפני כל טיסה שלי, יש צורך לטפל בכמה פרוצדורות הנוגעות לדרכון, הוויזה ושאר הדברים שיש להם נטייה לפוג תוקף בדיוק שבוע לפני ההמראה.

1.

בשנים האחרונות נכנסה לחייהם של הטסים לחו"ל הטבה מעניינת: ביטוח נסיעות בחינם, באדיבותן הרבה של חברות כרטיסי האשראי. רק תמלא את הפרטים ותקבל את ימי הביטוח הרפואי בניכר בחינם לגמרי. בהחלט נשמע טוב, אבל אז מגיע הקאץ': אתה זכאי לביטוח, אבל לטענת ספק השירות, הוא די בסיסי ולא בטוח (איזה שנון שאני...). שיכסה את כל מה שאתה זקוק לו. אז לא תרחיב לביטוח כבודה בעוד ארבעה דולרים? ואם הגעת עד לפה, לא תעשה גם ביטוח תאונות אישיות בשני דולרים, רק למקרה שבדיוק תיפול עליך הנברשת שאתה יושב מתחתיה? מה, בבית זה לא קורה לך כל יום? ומה עם ביטוח לסמארטפון וללפטופ? וביטוח חילוץ ואיתור, רק 1.99 ליום, למקרה שתלך לאיבוד במדבריות העד של מנהטן?

בקיצור, חוץ מביטוח ספורט אתגרי לגלישת מצוקים ודאיית רחפנים, מצאתי את עצמי מבוטח בכל התוספות האפשריות. אבל הבטחתם שהביטוח בחינם, לא?

התוספות האלו, אותם דברים קטנים המצטרפים לעניין העיקרי, הפכו זה מכבר לחלק אינטגרלי מחיינו. לעיתים אין לנו בהם שום צורך אמיתי, כמו למשל תוספת

של ארבע-מאות ג'יגה בייט לגלישת רשת במשך שבוע, תוסף לדלק המבטיח שיפור של ביצועי המנוע, תוספי תזונה המבוססים על מחקרים לא ברורים, ומבצע שובר קופות של שישה זוגות משקפיים במחיר של ארבעה. בלבד!

האמת יש גם תוספות אחרות, כאלו שמשדרגות באמת את החוויה הבסיסית. זיתים ופטטריות על מגש פיצה למשל.

ובכן, תרשו לי להציג בפניכם את התוספת מהסוג השלישי. היא התחילה כתוספת, משהו שנותן עוד טעם, אבל הפכה עם הזמן למרכיב ולבסיס של כל דבר. אם תרצו, התוספת שתופסת (שוב אני והשנינות שלי...)

2. תורת החסידות החלה כמשהו אקסקלוסיבי שעובר מפה לאוזן. מועדון וי.אי.פי ממודר ויוקרתי. כמו ימי המכירות המיוחדים של יוצאי 8200. רק מתי מעט נחשפו אליה. רק בודדים יכלו ליהנות ממנה. במשך עשרות בשנים, מאז קיבל מהשמיים הבעל-שם-טוב את ההדרכה להפיץ את מעיינות תורת החסידות, היא היתה נחלתם של מתי מעט, ולקהל הרחב היא הגיעה לאט ובהדרגה. עבור רובם, היא היתה סוג של תוספת: ניגון חסידי שמשדרג את סעודת השבת, התבוננות בגדולת הבורא שמעלה גבוה יותר את תפילת הבוקר. אפילו הזדמנות טובה לפנות לאדמו"ר ולקבל ממנו פרספקטיבה טובה וחכמה לחיים עם ברכה להצלחה. "אם לא יועיל, בטח לא יזיק" סיכמו את זה רבים. חלפו השנים ואותה תוספת, שינתה את מעמדה. לחלוטין. לא עוד משהו שנוסף לקיים, לא עוד תבלין הנמצא על המדף וברצונך תחליט האם להוסיפו לסלט. רוטב אלף האיים שכזה.

היא הפכה לאחת מאבות המזון. הבסיס של חיים יהודיים נכונים לנוכח האתגרים של החיים המודרניים.

להבדיל מרבדים אחרים ביהדות, החסידות היא הגות, חכמת חיים והתנהלות שמצליחה לגעת בכל אחד ואחת, ללא הבדל כיצד הוא מנהל את חיי היום-יום שלו. מעניין להשוות למשל כמה מהמוטיבים הבולטים שחידשה החסידות, ולהיווכח כי

היא רלוונטית ונוכחת ביותר בחייהם של מי שלעיתים אפילו אינם יודעים כי המקור לאותן הנהגות בחייהם הוא בחסידות רוחנית עתיקת יומין.

אז 200 שנים לפני ש"Don't worry be happy" " הפך לחולצת הטי-שירט המפורסמת בעולם, החסידות כבר קבעה כי יש לעבוד את אלוקים דווקא מתוך שמחה. הרבה לפני שכל ישראלי עשירי הפך להיות קאוצ'ר ומאמן אישי, החסידות הביאה לעולם את הפוזיציה של האדמו"ר - המורה הרוחני שתפקידו הוא לשמש מעין וויזו לחיים של חסידיו ולשחררם מחסימות. להליכה הטרנדית לייעוץ פסיכולוגי קדמה המנטרה החסידית של שיתוף הדאגות עם מישהו אחר, וגם לתרגילי יוגה מול הים או טיול למזרח כדי לנקות את הראש, כבר היה לחסידות משהו להציע - התבוננות. ככה היא קראה לתהליך שבו על האדם לעצור לרגע את מרוץ החיים, לקחת פסק זמן ולערוך סוג של חשבון נפש אישי.

חשוב להדגיש: החסידות לא באה ושינתה מאומה מהמסורת בת אלפי השנים. היא רק האירה את הדברים באור אחר. אם תרצו, היא מנורת הלב החסכונית ורבת עוצמת הוואטים שמאירה בקלות ובעוצמה דברים שפעם נהנו מאורו של נר שעווה קלוש. וגם הוא לא החזיק מעמד יותר משעתיים-שלוש.

3

הדברים חשובים ונכונים שבעתיים בעידן שבו החושך נראה ומרגיש כבד יותר. סמיך וממשי. כמעט מוחשי. לא, אני לא מתכוון לחושך של 4 לפנות בבוקר בחדר בעל תריסים מוגפים, אלא לחושך הרוחני והנפשי שהעולם מנסה לעטוף אותנו בו. ליקוי מאורות של אובדן דרך, זהות, ערכים, איבוד פרופורציות והמצאות חדשות מידי יום של דברים שלא שערום אבותינו.

בדיוק פה נכנסת לתמונה החשיבות המכרעת של תורת החסידות. היא הפורמולה החיונית להתפתחותו של התינוק, זו שאלמלא הוויטימינים האצורים בה, עלול להתרחש חלילה אסון.

"יש הכרח בקביעת עיתים בכל יום ויום ללימוד החסידות, והיא חיונית מידי יום בדיוק כמו אוויר לנשימה", נתן דוגמא הרבי מליובאוויטש לפני כמעט 60 שנים. וזה

עוד היה עידן שביחס להיום נחשב לתמים ונהדר...

וזו לא גוזמה. יש בה בחסידות כל כך הרבה רבדים וכלים שהיא הכרח של ממש כדי להיות יהודי הרוצה לעבוד את קונו מחד ולמצוא את השלווה והאוויר שלו מאידך בתקופתנו העכשווית. באלנס, שמחה, אמונה, התקשרות לצדיק שמנחה את הדרך כמו מצפן מדויק במיוחד, רוגע, זוגיות נכונה וטובה, הבנת התורה שבכתב ושבעל-פה, הדרכת הורים, התמודדות עם משבר ואתגר, בדידות, ו... ועוד כל כך הרבה עושר שבאמת צריך פשוט לטעום ממנו כדי להבין ולהרגיש עד כמה הוא עושה נפלאות לנפש ולגוף.

4. י"ט בכסלו כבר הצליח להשתלב ביומן בתור ראש השנה לחסידות. היום הפותח את "השנה" החסידית. ובדיוק כמו לפני א' בתשרי, גם כאן משתמשים במונח ראש דווקא, ולא במילה תחילת השנה. כי זה לא רק תאריך פתיחה. לא נקודת התחלה בעלמא. זהו הראש שמוביל אחריו את כל האיברים, הקטר שמושך בעקבותיו את כל קרונות הרכבת. ואפילו אין שביעות, עבודות לרגל חשומל המסילה או וירוס מסתורי ושמימי שתוקף במקביל את כל נהגי הקטר. לעלות על הרכבת של החסידות אפשר תמיד. היא בטוחה, נוחה, יוצאת בזמן ובעיקר מביאה אותנו לתחנה הנכונה באמת עבורנו. ומה אתם יודעים? הנסיעה אפילו בחינם ולא צריך ביטוח נסיעות.

בי"ט בכסלו שנת תקנ"ט (1,798 למי שבכל זאת מתעקש על הגרסה הבינארית) שוחרר ממאסרו בכלא הרוסי רבי שניאור זלמן מלאדי, מחבר ספר התניא ומייסד חסידות חב"ד. מאז, חוגגים חסידי חב"ד, ובעצם לא רק הם, בדיוק באותו תאריך את החג של מסירות-הנפש.

מסירות-הנפש מלווה את תנועת החסידות מראשיתה. הבעל-שם-טוב ותלמידיו מסרו את נפשם על גילוי החסידות, למרות הרדיפות שהיו מנת-חלקם.

גם אדמו"ר הזקן קיבל מהבעש"ט צוואה על מסירות-נפש: כאשר חבריו הקרובים, ובראשם מורו-ורעו רבי מנחם-מענדל מוויטבסק, עלו לארץ-ישראל, השתוקק רבי שניאור-זלמן בכל נימי נפשו להצטרף אליהם. אולם לבסוף מסר את

נפשו, ויתר על משאת-ליבו ונשאר ברוסיה, כי הבין שזה תפקידו וזו שליחותו. בהמשך הגיעו הדברים לכלל סכנת-נפשות ממש, כאשר העלילו עליו שהוא מורד במלכות, והוא נאסר ונכלא במבצר הרוסי. הוא ידע כי בהפצת תורת החסידות ובכתיבת ספר התניא – ספר היסוד של חסידות חב"ד – הוא מסכן את נפשו, מכיוון שבעולמות העליונים התעוררה התנגדות חריפה לכך. אולם כמו אבא שאיננו בוחל באמצעים כדי להציל את חייו של בנו יחידו, גם בעל התניא לא עצר לרגע כדי להפסיק מפעולות ההצלה הרוחניות של עם ישראל, שהיה שרוי באותה העת במצב עדין וקריטי לעתידו.

אותה מסירות נפש עברה גם בקשר ישיר לביתו, הרבנית דבורה לאה.

הרבנית הייתה אמו של פעוט קטן ומתוק בשם מנחם מענדל, מי שלימים יגדל להיות הרבי השלישי של חב"ד ויזכה לכינוי "הצמח צדק" על שם אחד מספריו. וגם היא מסרה את נפשה, ואפילו בפועל, כדי שדרך החסידות תמשיך התקיים, והיא בת עשרים ושש שנים בלבד:

היה זה בסוף שנת תקנ"ב, קצת יותר משש שנים לפני "חג הגאולה" שאותו אנחנו מציינים כיום. תורת החסידות החלה להכות שורשים במקומות רבים, ויהודים רבים הצטרפו לעדת החסידים. אולם, התפשטותה העצומה של תורת החסידות, פנימיות התורה, עוררה קטרוג גדול בשמים.

הרבי מליאדי הרגיש בסכנה המרחפת על תורת החסידות ועליו בפרט. באחד הימים קרא אדמו"ר הזקן לביתו, הרבנית דבורה לאה, וסיפר לה כי שעת צרה היא כעת, שכן הקטרוג בשמים חזק ביותר.

הרבנית דבורה לאה הבינה שהמצב חמור מאוד וכי נשקפת סכנה לחיי אביה, ובעקבות כך להמשך הפצתה של תורת החסידות. היא קראה לשלושה מזקני החסידים וביקשה מהם שיבטיחו לה, כבר למפרע, לשמוע ולקיים את כל מה שתצווה עליהם, ודרשה מהם שישבעו לה בשבועה חמורה שבינתיים כל העניין יישאר בסוד גמור.

עכשיו, המשיכה הרבנית, תקבלו שלושתכם על עצמכם לשמש כבית דין, ולפסוק הלכה למעשה על פי תורתנו הקדושה. הרבנית גילתה לחסידים את אשר שמעה מאביה על חומרת המצב, וסיימה:

'החלטתי לתת את חיי תמורת חיי אבי! רוצה אני להיות כפרתו. אני הולכת למיתה, ואבי ילך לחיים טובים וארוכים.'

בליל ראשון של ראש השנה אחרי התפילה, יצא אדמו"ר הזקן מחדרו. בניגוד לנוהגו שלא לדבר בלילה הראשון של ראש השנה כלל, שאל היכן נמצאת דבורה לאה בתו. כשראה אותה התחיל לומר לה "לשנה טובה תכתבי ותחתמי" – האיחול המסורתי שמאחלים האחד לשני בליל החג – אולם הרבנית קטעה אותו תיכף לאחר שאמר את המילה "לשנה" ואמרה לו: "לשנה טובה תכתב ותחתם. אבא, אל נא תדבר...".

ואכן, למחרת החג, ג' בתשרי תקנ"ג, נסתלקה הרבנית דבורה לאה לעולמה. מנחם מענדל הקטן נותר יתום.

בעל התניא מסר את נפשו כדי שאור החסידות יתפשט, יפרוץ ויחיה את נפשנו. שחרורו מהמאסר מסמל את ניצחונה של מסירת-הנפש. בזכותה הסכימו גם בשמים כי הגיעה השעה לגלות את פנימיות התורה ולאפשר לכל יהודי להרוות את נפשו ממעיינותיה.

5.

לכן, היום הזה הוא לא רק יום של התרפקות על משהו היסטורי. גם לא סתם הזדמנות טובה לאכול משהו ולהגיד "לחיים". זה הרבה מעבר לכך. זהו יום שצבע בצבעים זוהרים את פניה של היהדות הנוכחית, והכניס לתוכה מוטיבים שקשה לדמיין שלא היו בעבר.

אך בעיקר, זהו יום שמבטיח שמי ש"מגדיל ראש" ואיננו נבהל מהקשיים אפילו במחיר אישי כבד – ינצח ויחגוג עוד שנים רבות אחר כך. בעל התניא אמר פעמים רבות, שלא בא לייסד תנועה או 'מפלגה', אלא לגלות גילוי של אור לכל עם-ישראל. תורת החסידות בכלל ותורת חסידות חב"ד בפרט לא נועדו לחסידים בלבד. האור הגדול הזה נועד לכל עם-ישראל, והוא אכן מגיע לכל שכבות העם ומרווה נפשות צמאות.

הרבי מלובביץ' האחרון, רבי מנחם מענדל שניאורסון, שהמשיך ושכלל את תורתו של הרבי מליאדי הגדיר את י"ט בכסלו כיום של גאולה וסגולה וכינה לא אחת

את החסידות בתואר "נשמת התורה". אם תרצו, היחידה המובחרת של היהדות. ונשמה, כמו שכולנו יודעים, יש לכולנו.

ואכן, בשנים האחרונות אנו עדים לפריחה עצומה של ההגות והתרבות החסידית: רבבות מוצאים בה תשובות וכוחות להתמודדות עם אתגרי הדור שלנו, אלפים לומדים בספר התניא – ספר ההגות המכונן שחיבר הרבי מלאדי ונחשב לאחד מאבני הבניין של ארון הספרים היהודי. צעירים וצעירות מכל הגוונים לומדים את תורת החסידות ומגלים את המשמעויות העמוקות אך הפשוטות שטמונות בה. את התשובות הבהירות שהיא מספקת, את העומק והטעם שהיא מעניקה לחיים של יהודי בעידן הנוכחי.

לא פעם אנו שומעים טענות כלפי התורה והנהגותיה כאילו איננה מסונכרנת עם חיינו העכשוויים. כאילו איבדה חלילה מהרלוונטיות שלה.

החסידות, מוכיחה את ההיפך המוחלט – זה הדבר הכי טרנדי שיש.

5 מ"ג יציבות פעמיים ביום

כזה הוא האדם. מחפש תמיד תעודות ביטוח לכל מקרה. אבל מה אם אין?

1. עד לפני שנים ספורות נראה היה כי השאיפה הדומיננטית ביותר, ובמקביל החמקמקה מכל, שעומדת בפני כל אחד ואחת מאתנו מדי יום היא למצוא את משמעות חיינו. לשם מה אנחנו קמים בבוקר, עם הצילול הטורדני של השעון המעורר. בשביל העבודה? אולי בשביל החזון? בגלל הילדים? לשם עבודת האלוקים? להתנדב? לעשות קריירה? או במילים אחרות, למה לא פשוט להמשיך לישון עוד קצת?

תנועות ואידאות הוקמו כדי למצוא את המשמעות הזו, משטרים הופלו והוחלפו כדי להגשים אותה, רעיונות רוחניים נוצקו כדי להפעיל את ה'דרייב' הזה ודומה היה כי כל מטרת האנושות היא למצוא את ייעודה. "האדם מחפש משמעות" קרא לספרו הפסיכיאטר היהודי הנודע ויקטור פרנקל, ונראה כי הצליח לזקק לשלוש מילים בלבד את כל מה שכתבתי כאן הרגע בשתי פסקאות.

אבל כבר לא.

אם היה צריך אותו פרנקל להוציא כיום מהדורה עדכנית של ספרו, כנראה שהיה מסכים כי כדי לשמר על הרלוונטיות הוא צריך להחליף מילה אחת. כי האדם אמנם

ממשיך לחפש, אבל כבר ממש לא משמעות. אותה הוא כבר מצא, או שיותר נכון לומר, שלצערנו היא כבר פחות מטרידה אותו. במקומה, עסוק המין האנושי בחיפוש אחר וטרנדי יותר: יציבות.

האדם מחפש יציבות.

זהו חיפוש לא כמו ההוא שעושים בגוגל ובו בתוך שניה מקבלים 170 אלף תוצאות לשאלתה, כן? אצלנו מדובר בחיפוש על גבול הסיזיפי.

תשאלו כל ישראלי ממוצע על מה הוא חולם בגיל 20, ותשמעו כמעט מכולם את אותה התשובה: על דירה ופנסיה. כן, הוא רק בן 20 אבל כבר מוטרד עד עמקי נשמתו מה יהיה איתו בגיל 67. וכשבעזרת השם הוא יזכה לקנות את הדירה, האם הוא יהיה רגוע? ממש לא, כי עכשיו הוא מוטרד מאיך יצליח לקנות דירות לילדים, כשיחתן אותם בעזרת היושב במרומים.

כזה הוא האדם. מחפש תמיד תעודות ביטוח לכל מקרה. לא יורד גשם? לא נורא, היום אנחנו כבר יכולים להתפיל מים. יש בעיה ללדת ילדים? כמה טיפולים וגם זה יסתדר. הילד עם הפרעת קשב, אז נרשום אותו לחוג סוסים. לכל בעיה, תשובה.

אבל אז הגיעה הקורונה והביאה לנו מקרוב, בטווח של עד 100 מטר, את התזכורת הכואבת למה ומי אנחנו באמת: בני אדם בעולם שלא אנחנו מנהלים אותו. עולם שבו וירוס קטנטן שאך בקושי נצפה בציוד מעבדתי, מצליח להשבית עולם שלם ולערער את כל סלע קיומנו. (וסליחה מראש עם סוכני הנסיעות ופועלי הבמה שבין קוראי הטור).

רגע, רגע, תהו בקול כל פרשני החדשות, איך זה יכול להיות שאנחנו עוד לא הצלחנו למצוא תרופה לוירוס? ומה קורה עם המכון הביולוגי בנס ציונה, כמה זמן הם צריכים שם? ולמה הממשלה לא מצליחה לספק לכל אחד ואחת מאיתנו משכורת של 10,000 ש"ח כדי שנמשיך להתנהל כרגיל?

התשובה היא לצערנו פשוטה: כי הם לא יכולים. כן כן, לא נעים לומר אבל יש דברים שהם לא בשליטתנו. והדבר אולי הכי קשה לבן אדם זו ההבנה שדברים אינם בשליטתו. כולנו הרי סוג של קונטרול-פריק. ופתאום, מגיע לך משהו שאין לך דרך להשתלט עליו. זה בולט בעיקר בבריאות. פתאום נוחת עליך איזה וירוס או חיידק שאתה אפילו לא בטוח איך מאיימים את שמו נכון, ומזכיר לך כמה אתה בסך הכול פיון קטן על לוח המשחק.

זה נכון גם כספית. אתה יכול לעשות את כל ההשתדלות שבעולם, ומה לעשות אין ברכה בכסף. ובכלל לא משנה מה כוללים קורות החיים שלך: תואר ראשון, תואר שני, עצמאי או שכיר, היי טק או נהג מונית. וזה כבר באמת יכול להוביל לתחושה של התמודדות מול קיר. אי אפשר לברוח מזה.

את האמת? לא המצאנו שום דבר. כבר לפני אלפי שנים נאמר בגמרא במסכת סוטה: "חניא רבי אלעזר הגדול אומר: כל מי שיש לו פת בסלו, ואומר מה אוכל למחר, הרי זה מקטני אמנה". כן, גם אז, אנשים חלמו על פנסיה. יציבות כלכלית. על סופר ענק שיהיה אפשר לקנות בו פסטות, טונה ונייר טואלט בכמויות "כדי שנרגיש בטוחים ולא חסר".

3.

אבל אלוקים רוצה לתת לנו את החיים במנות של מן מין השמיים. לא רק בטעם – גורמה שגמיש למה שבא לך כרגע – אלא גם בכמות: כמה אתה, אחד? מצוין, קבל מנה אחת. מחר תבוא עוד פעם.

זה קשה. מאוד. כי בטח שלבוגרי פרעות, פראודים ומחנות ריכוז שכמונו חייב להיות תרמיל מוכן ליום של המכה, אחד כזה שנותן מענה לכל תרחיש. אבל אין. וזה גם לא יעזור.

בסופו של דבר הכל תלוי מלמעלה, וככל שנשחרר את הדחף להיאחז באותה 'יציבות' חמקמקה וערטילאית, ובמקומה נאמין בדבר היציב היחיד באמת בעולמנו, שמלווה אותנו מאז בריאת העולם ומעולם לא זנח אף אחד, ייטב לנפשנו המתייסרת.

כמו שהיטיב לסתת במילותיו דוד המלך: "כָּל־אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְתֵת אֶכְלָם בְּעֵתוֹ: תִּתֵּן לָהֶם – יִלְקֹטוּן. תִּפְתָּח יָדְךָ – יִשְׁבְּעוּן טוֹב".

והאיש הזה הוא אני

ככל שהעולם הופך מוזרני ומתקדם יותר, האחריות האישית של כולנו כלפי אחרים רק הולכת ופוחתת. במבחן התוצאה, זה הפסד של כולנו

1. לפני מספר ימים נודמנתי עם אחת מבנותי שלא מוכנה שאפרסם את שמה, אז רק נגיד שממש לפני כמה ימים היא חגגה יום הולדת 16, לעיר הקודש. ירושלים. השעה כבר היתה מאוחרת למדי, ולמרות שבארץ החורף מתחיל בערך בחנוכה, היתה צינה של ממש באוויר. נהננו, צברנו סלפים למכביר, והאוכל היה טעים להפליא. כמו שכולנו מכירים, לצערנו, כמו בכל עיר מרכזית, מידי כמה עשרות מטרים היו ברחובות אנשים שלא שפר עליהם גורלם.

למרות השעה, למרות הקור - ולהבדיל ממני ומביתני - הם לא עשו רושם של מי שממהרים במיוחד לאנשהו.

אתה יודע אבא, אמרה לי בת ה-16, ממש חבל שלא מייצרים עבורם איזו מעטפת. לפחות איזה מקום שהם יוכלו להיות בו, אולי לישון, אולי לאכול שם.

ניסיתי להסביר לה שבדרך כלל המציאות הרבה יותר מורכבת. שיש עניינים שלא תמיד יש למדינה או לרשויות פתרון מהיר וקל עבורם, ואז שמענו חדשות ברדיו. בין היתר, כלומר בין עוד משא ומתן קואליציוני לעוד מתיחות ביטחונית, דיווחו על טרגדיה בחיפה: אישה מבוגרת ובנה בן החמישים נמצאו ללא רוח חיים בביתם. מסתבר, שהבן שנהג לטפל באימו נפטר, וכעבור מספר ימים נפטרה האם

מאחר שכבר לא היה מי שיטפל בה.

פתאום, הארוחה שאכלנו התחילה לייצר תחושות ממש לא נעימות בבטן.

2. אנחנו חיים בעידן שונה מכל מה שהכרנו בעבר. אם פעם לקיסרות/ממלכה/רפובליקה התורנית היתה מטרה עיקרית של לדאוג למעגל הקרוב של מי שמנהל את המדינה, ולאחר מכן לעוד אחוזים בודדים ופריבלגיים מהאזרחים, הרי שצורת החיים המודרנית מתקדמת ושוויונית בהרבה.

אבל אליה, וקוץ בה.

התרגלנו שזה התפקיד של המדינה. להאכיל את הרעבים, לטפל בחולים, לסעוד את הקשישים. ואני? אני כבר לא צריך לדאוג לכלום. למה מה אני נראה לך, ביטוח לאומי? בית חב"ד?

ובנתיים, כמו שכולנו יודעים ומכירים, ככל שגוף הופך לגדול יותר, הוא נהיה מסורבל יותר. בשביל לקבל עזרה כדיור ימלא הנצרך משהו כמו מאה וחמישים טפסים שונים, בשלושה עותקים. כדי להעזר במזון, גמלה, או תרופות תאלץ לעבור אי אלו וועדות ומבחני תלות. ותמיד יש את מי שנופל בין ברגי המערכת. לא עמד בקריטריון מסוים, פספס את התאריך הקובע, או סתם, למרות כל הרצון הטוב לעזור והאנשים הנפלאים של העבודות הסוציאליות, פשוט היה חסר כח אדם כדי לטפל בו.

וזה, כבר מנוגד לדי.אנ.איי הבסיסי ביותר של חיי הקהילות יהודיות.

עד היום למשל, כל אדם מן השורה שרוצה לטוס לוינה או ללוס אנג'לס למטרות תיירות יודע שהוא חייב להזמין חדר במלון ולהקדיש כמות לא מבוטלת של אירו ודולר כדי להשביע את רעבונו. אבל בצורה מדהימה שכאילו מחזירה אותך מאה שנים לאחור במנהרת הזמן, יש בקהילות החרדיות שבערים האלו גם פתרונות אירוח, חינוך לחלוטין, ליהודים שנתקעו בעיר ללא מענה או הגיעו מרחוק כדי לאסוף כספים למטרות טובות וקדושות. ואם זה לא מספיק, הם יקבלו גם שוברים כדי לסעוד את ליבם באחת מהמסעדות הכשרות של הקהילה.

בעולם יקראו לזה פראיירים. ביהדות מעדיפים את ההגדרה "הכנסת אורחים". והם לא היחידים. גם בארץ, מאות אנשים טובים פשוט מסייעים ישירות למי שצריך. תומכים ביולדת מותשת לאחר לידה, בודקים במכולת מה מצב החשבון של המשפחה שכולם יודעים לספר שהסתבכו כלכלית. שמים לב לילדה של השכנים שממשיכה להגיע לגן עם סנדלים למרות שכבר יורד גשם, ומפנימים שזה ממש לא תקין שכבר יומיים לא שמענו כלום מהשכנה האלמנה שגרה בבניין.

כסלו הוא חודש של אור ושל ניסים, אבל הוא גם חודש שמעלה על נס (כמה שנון...) את העוצמה של הפרט. החל מכד שמן קטן ובודד שבזכותו עד היום אנחנו אוכלים סופגניות וצוחקים על אנטיוכוס, ועד המעטים שניצחו את הרבים כנגד כל הסתברות מתמטית והגיונית. כל המרד הגדול והמלחמה ביוונים התחילה כזכור ממתיתיהו וחמשת בניו שלא התרגשו מלצאת נגד אימפריה ולצעוק 'מי להשם אלי'.

אלי - בלשון יחיד.

האמת, שניתן להבין אולי את הפאסיביות העכשווית. לך תלחם בטחנות רוח, ובסוף עוד בכלל יבואו אליך בטענות. למה עשית ככה, למה אמרת אחרת. אז למה אני צריך את כל הבלאגן הזה? יש לי מיסים לשלם, יש לי עבודה לעשות, יש לי משפחה לדאוג לה, ויש לי מלא כלים לשטוף. עוד משבת. שעברה.

יותר טוב לא לראות מעבר למה שאני חייב וצריך.

ובכלל, דווקא אני אצליח לפתור את כל בעיות דרי הרחוב? יש לי תקציב לזה? זמן? משרד או צוות אנשים?

אז היות ואני לא ממש בכיוון של להצליח להביא שלום עולמי, אדאג לדבר היחיד שאני באמת יכול לדאוג לו: אני.

לאורך כל השנים ביקש הרבי לעודד אנשים ליזום ולעשות גם באופן פרטי. כל אחד לפי הכלים והסיטואציה שבה הוא נמצא. העיקר לפעול, ולא רק לשבת ולחכות להחלטת ממשלה.

5.

כדי להפיג את החשש המובן של אנשים עד כמה אפקטיבי יכול להיות מעשה אחד של אדם יחיד, בין אם על הסביבה הקרובה ובין אם על העולם בכלל, כתב להם הרבי שאפילו המדע המודרני הפיג את הספקנות הזו. שכן, "דווקא בזמנים האחרונים, המדע הגיע למסקנה שאף-על-פי שישנו כזה ריבוי של דברים בעולם, כל היקום, הוא למעשה גוף אחד, שבו כל חלקיק מתואם וקשור בקשרי גומלין עם כל חלקיק אחר, במידה קטנה יותר או גדולה יותר. ואם זה נכון לגבי העולם הגשמי, על אחת כמה וכמה שזה כך בעולם הרוחני".

הרמב"ם כותב כי אדם צריך תמיד לראות את עצמו ואת העולם כולו כאילו הם מונחים על כפות מאזניים והכפות שקולות. מעשה טוב אחד מכריע את העולם לכף זכות ומביא תשועה והצלה. גם חז"ל כבר קבעו "חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם". הוא נברא בשבילי - ולכן אני חייב באחריות אישית.

אין על מי לסמוך.

הנוער הלומד

יכול להיות שקצת שכחנו כבר כמה לא מובנת מאליה האפשרות פשוט ללמוד?

1. כשהחבר הטוב שלי רני התקשר והציע שניסע ביחד לצפון לא חשבתי פעמיים. ראשית, זו הזדמנות נהדרת לבלות שלוש שעות בכל כיוון עם בן אדם מרתק שצבר בימי חייו כמות של חוויות וסיפורים שאנשים אחרים לא עוברים גם בשלושה גלגולים שונים. שנית להכדיל מהחום והלחות המהבילים של מישור החוף שעדיין פה למרות שכבר עוד מעט חגי תשרי, בצפון תמיד קריר וירוק יותר. ככה שיחסיית, זה מרגיש כמו נסיעה לשווייץ. לא סוד הוא גם שהגליל מלא בקברי צדיקים ומקומות קדושים. מירון, צפת, מקווה האר"י, ועוד עשרות מקומות שונים. נכון אמנם שרני לא מנהל אורח חיים שמקפיד על קלה כבחמורה אבל יש לו נשמה יהודית גדולה ומאירה ובמקומות שכאלו היא אפילו מאירה למרחק גדול יותר. ונוסף לכך, בנו הבכור של רני סיים זה לא מכבר את כיתה י"ב והחל ללמוד במכינה קדם צבאית בצפון. עבור שנינו, זו תהיה הזדמנות ראשונה לבקר את הגוזל שעזב את הקן, פרש כנפיים ומנהל אורח חיים עצמאי.

כשהגענו למכינה, הייתה שמחה גדולה לפגוש את הבן היקר וגילינו שהוא חלק מכארבעים נערים המנהלים את חייהם במעין סוג של קומונה וסדר היום שלהם כולל בעיקר למידה חופשית, דיונים וסדנאות. אין לחץ של מבחנים או תעודות, יש המון חשיבה עצמית והקשבה לחכמת החיים של אחרים.

אחרי שנפרדנו מהבן, ורני השאיר אצלו את כל תכולת הבאגו' שהביא מהבית (וזה לא שנסענו בפיאט אונו, כן?), שאלתי אותו אם הוא חושב שהבן שלו יודע להעריך בזמן אמת את האפשרות יוצאת הדופן שנקרתה לפניו.

פשוט לשבת וללמוד. להחכים.

אין על כתפיו דאגות חומריות כמו משכנתא, או קניות בסופר, והוא לא מחויב כרגע לשום מערכת אחרת. את הארוחות שלו הוא מקבל כמעט כמו המן שירד מן השמיים במידבר - מוכן לאכילה, ויש לו חלון זמן מדהים כדי להתפתח בצורה אישית ולצבור ידע ולמידה.

זה מאוד יוצא דופן וחריג במציאות שבה אנחנו חיים היום.

לצערי, בעולם, ובעיקר ככל שהגיל צעיר יותר, הלמידה כמעט ודועכת. שריד לדברים שעברו ממנו. נכון, פה ושם ישנם אנשים שעוד חוטפים איזו הרצאה ב"טד" או מנצלים את זמן ההמתנה לרופא כדי לקרוא איזה ערך מרתק בויקיפדיה, אבל הם המיעוט. הרוב המוחלט יעדיף לנצל את הזמן לטובת עוד שיטוט אחרי פוסטים בפייסבוק, להעלאת סרטון ב"טיקטוק" או בניסיון סזיפי למעבר של שלב נוסף בקנדי קראש.

2.

אפילו הימים מלאי התהילה של הרצאות לימודיות והמוניות על תרבויות רחוקות ("בואו לגלות את סודות שבט האינקה. בליווי שקופיות!"), או סדרת מפגשים של מאבקים ודילמות בתנ"ך, שלא כל כך מזמן מיגנטו מאות משתתפים לבית העם או לבית "יד לבנים", פינו את מקומם לטובת הרצאה פרקטית יותר. משהו על סודות הנדל"ן או "איך לעשות כסף בחמישה ימים". מה לעשות, יש תחרות קשה מול שלל אופציות הבידור.

בעולם היהודי המסורתי, מקדשים לאורך הדורות את ערך הלמידה כמעט כערך עליון. "והגית בו יומם ולילה" מצווה התורה כבר לפני אלפי שנים, וחז"ל במסכת אבות מחדדים לך שאל תדחה את זה לפנסיה - "אל תאמר לכשאפנה אשנה, שמא לא תפנה". ואכן, כמעט כל אדם בוגר, גברים ונשים, ממשיך להקדיש שעות ארוכות מסדר יומו כדי ללמוד. לבד, עם חברותא, או במסגרת קהילתית או מוסדית. אם

תכנס לבית הכנסת הסמוך, לא יהיה זה מחזה מופרך לראות זוג קשישים שכבר מזמן חצו את גיל שמונים יושבים ודנים בכובד ראש בסוגיית הגמרא, בחקר הדינים או במאמר החסידות שלפניהם. בדרך כלל, הם גם עושים זאת בצוותא כבר עשרות שנים ארוכות.

3 את ההקניה הזאת ללמידה, מתחילים כבר מגיל 3. טקס לימוד הא"ב הוא אולי ההפקה הקדומה ביותר שפוגש הילד, ומקדימה אפילו את מסיבות הבת-מצווה וימי ההולדת בהשקעה שטמונה בה. כי כשרוצים שהילד יעריך את המילה הכתובה ואת הספר, אפילו למרוח דבש על אותיות או לחרוט פסוקים על ביצה קשה (וזה קשה...) לא נראה כמו משהו מוגזם מידי. לזה תוסיפו תפילות נרגשות של אבא, אימא, סבא וסבתא שמורידה דמעות כדי שלנכדה יהיה ראש ללימודים, מבצעי עידוד ופרסים על הצלחות בלימודים, אווירה תומכת ומעודדת שבה "מלכת הכיתה" היא לאו דווקא הילדה היפה, המקובלת או העשירה ביותר, אלא דווקא זו שמצטיינת בלימודים ובהנהגות, ואפילו סידור תפילה, עם הקדשה נרגשת מההורים לשנת לימודים פורייה ומוצלחת עם פתיחתה, שמוענק בהמון רגש לילד. זה עולה פחות מיומן ממותג, אבל מלווה אותך לכל החיים.

נכון, לפעמים זה גם מלווה בלא מעט לחץ. הלמידה האין-סופית הזו. אין איזו "בגרות" ספציפית שמכוונים אליה, ואחריה המבול. זו תחושת צורך תמידית שמתלווה אליה גם השאלה "אז מה למדת היום?"

אבל אדם לומד, הוא אדם שמתקדם. כי אם הוא לומד היום, הוא לא יהיה מחר היכן שאחז אתמול. לא משנה איפה - בישיבה או בבית הספר, בקפסולה או בלמידה מרחוק - כדאי שנזכור שללמוד זו זכות שחייבים להעריך.

4 לפני כמה שנים הגיע לביתנו מכתב המזמן אותנו לערוך בדיקה רפואית לאחד מהילדים בבית הרפואה של "אסף הרופא" (=שמיר) והתאריך המצוין עבורה, ואפילו ממורק במדגיש צהוב, הוא הראשון לספטמבר.

וזאת עליכם לדעת: ישנם ימים ספורים בלוח השנה הלועזי שהצליחו לחדור גם לתודעה של מי שמנהלים את חייהם בין תשרי לאלול וחוגגים יום הולדת בכ"ד בחשוון, למשל.

האחד במאי היה אחד כזה, כ"ט בנובמבר הוא בכלל מיש-מש לא ברור של עברית ולועזית, ויש כמובן את הראשון לינואר, והראשון ליולי המבשר על פתיחת החופש הגדול. אבל דבר לא דומה לתאריך שכמעט וכבר מופיע גם בלוח השנה העברי כעוד יום של חג: הראשון בספטמבר, יום פתיחת שנת הלימודים.

כי לא משנה מאיזו חסידות אתה, או עד כמה אתה מקפיד להתנהל רק לפי תאריכים עבריים: אם אין לך רק בנים במסגרת תורנית שמתחילים ללמוד דווקא בראש חודש אלול, אזי כמעט בכל בית בישראל יש מסגרת אדומה סביב היום הראשון של החודש התשיעי, למניינם כמובן. בדרך כלל, הימים שקודמים לו גם הם כבר ממוספרים, ומציינים את הספירה לאחור עד לשעת השי"ן.

אפשר לומר שאפילו הילדים שמחים ונרגשים. זה כמובן ברור מאליו עבור אלו שמתחילים גן חדש או עולים לכיתה א', אבל נדמה שאפילו הילדים הבוגרים יותר יסכימו להודות קצת בשקט, ורק אם תלחצו עליהם חזק מספיק, שאחרי חודשיים של חופש גדול וימים מלאים בבטלה זה לא כל כך גרוע להתחיל מסגרת חדשה שעוד אמורה גם להעניק לך ידע וחוויות.

וכמובן, כמו לפני כל חג או יומא דפגרא, חייבת התקשורת ליישר קו ולבנות את המתח הדרוש לקראת התאריך הקדוש: לדווח על המגעים בין המורים המאיימים בשביתה לבין פקידי האוצר, לתעד את הילד הנרגש והעולה לכיתה א' שכבר חמישה ימים שהתלבושת מחכה לו על הכיסא והילקוט החדש ארוז ומוכן (כולל הסנדוויץ' שבינתיים צובר סלמונלות רוב). וזה כמובן לא זה, אם אין גם לפחות שתי כתבות ענק על צרכנות לקראת החזרה לבית הספר, וכמה עולה התיק החדש והממותג. (רמז: אתם לא תצאו בזול מהחופש הגדול הזה...).

5. אצלנו בבית צריך להוסיף לכל החגיגה הזאת את העובדה שאשתי היא גם מורה גאה הפותחת באותו יום ממש שנת עבודה חדשה בחינוך ילדי ישראל, ועכשיו תבינו עד כמה היה לי מוזר, חריג ויוצא דופן כשקבלתי בדואר את הזימון לערוך בדיקה רפואית, והתאריך המצוין עבורה הוא הראשון לספטמבר. הרגשתי קצת כאילו מחללים את היום הקדוש...

כמובן, שבשל אותה העובדה שרעייתי היא מורה המצפה לקבל 38 ילדים נרגשים ביום הראשון, נותרתי רק אני כאופציה של אבא מלווה. וכך לאחר פיזור של שאר הילדים במוסדות החינוך שלהם, עם פרידה המלווה בהרבה תפילות שתהיה זו עבורם שנה מוצלחת ואיכותית, שמתתי את פעמי לבית הרפואה הסמוך.

ברדיו זרמו כל העת דיווחים על פתיחת שנת הלימודים.

ברובם עולצים יותר ("אני אוהב ללכת לבית-ספר כי לומדים לכבות שריפות כמו סמי הכבאי", הוקלט בגילוי לב תלמיד העולה לכיתה א'), וחלקם עולצים קצת פחות (לתשומת לב אנשי אגף החינוך בעירייה: כשיש לכם רשימת תלמידים עם 100 שמות, ובגן יש רק 80 תקנים - אפשר לדעת מראש שחסר לכם עשרים מקומות לילדי גנים).

כמובן שהיו גם דיווחים על נשיא המדינה המבקר בגן פשושים, ראש הממשלה השובר את הגב על כיסא נמוך בגן נטעים, ושר החינוך שנצפה לאחרונה בבית ספר אביבים מצביע כדי לענות על השאלה "מי רוצה שאימא תלך כבר הביתה?".

ברוך השם הבדיקה עברה בשלום. הילד התנהג למופת, ואפילו התור לא התמהמה ולקראת עשר כבר היינו בדרך החוצה. מה שאומר, שנוכל להספיק לחצי יום בגן החדש.

ואז בדרכנו לחנייה, ראיתי אותו. את בית הספר של בית הרפואה. לא, לא בית-ספר לרפואה המכשיר רופאים ואחיות לעבודת הקודש שלהם, אלא בית ספר לילדים המאושפזים בבית הרפואה.

מסתבר שיש בישראל לא מעט כאלה. מעין מוסדות לימוד המיועדים לילדים שחווים אשפוז ממושך, טפולים אינטנסיביים או איחור התפתחותי משמעותי.

ב"חנייה" מחכים להם במקום אופניים צבעוניים כיסאות גלגלים, במקום מורה מזדקן וקירח, פה הקרחות הן דווקא שלהן, ובהפסקה במקום לשחק כדורגל או קלאס, פשוט מקבלים זריקה או עוברים עוד m.r.i.

הסתכלתי עליהם מבחוץ בעודי מחזיק בידו הקטנה של בני שלי. כמה היו מוכנים הם והוריהם "לשלם" כדי להיות עכשיו בבית ספר רגיל. להתעצבן על שקיבלו את המורה הקשוחה, לרטון על שהגדולים תמיד תופסים לקטנים את המגרש בהפסקה. אפילו שיעורי בית היו מתקבלים בשמחה.

למרות הכל, נראה היה שגם להם יש איזו תחושת התחדשות באוויר. מתחילים מחדש. צוות ההוראה שלהם עשה הכל כדי להשרות קצת עליזות ותחושת למידה גם במקום שבו בכל יום אתה לומד דברים חדשים בעיקר על עצמך.

התרגשתי.

ילדים לא אמורים להיות בכאלה מקומות. לא ביום רגיל ובטח שלא ביום חגם. נשאתי את עיני לשמיים ואמרתי בכוונה אדירה "תודה להשם" על שזכיתי לשלוח היום את ילדיי למוסדות חינוך רגילים. ובלב הבטחתי לעצמי, שאם יום אחד אני אהיה שר החינוך, בראשון לספטמבר אפתח את שנת הלימודים עם הילדים האלה.

לעילוי נשמת
הסבים והסבתות

משה ושושנה גליקמן ז"ל
מנחם מענדל ובתיה ניוביץ ז"ל

משה ודבורה אנדר ז"ל
צבי אריה ושרה זייבלד ז"ל

